

انتظار

شمس

گزیده‌ای از مباحث درباره

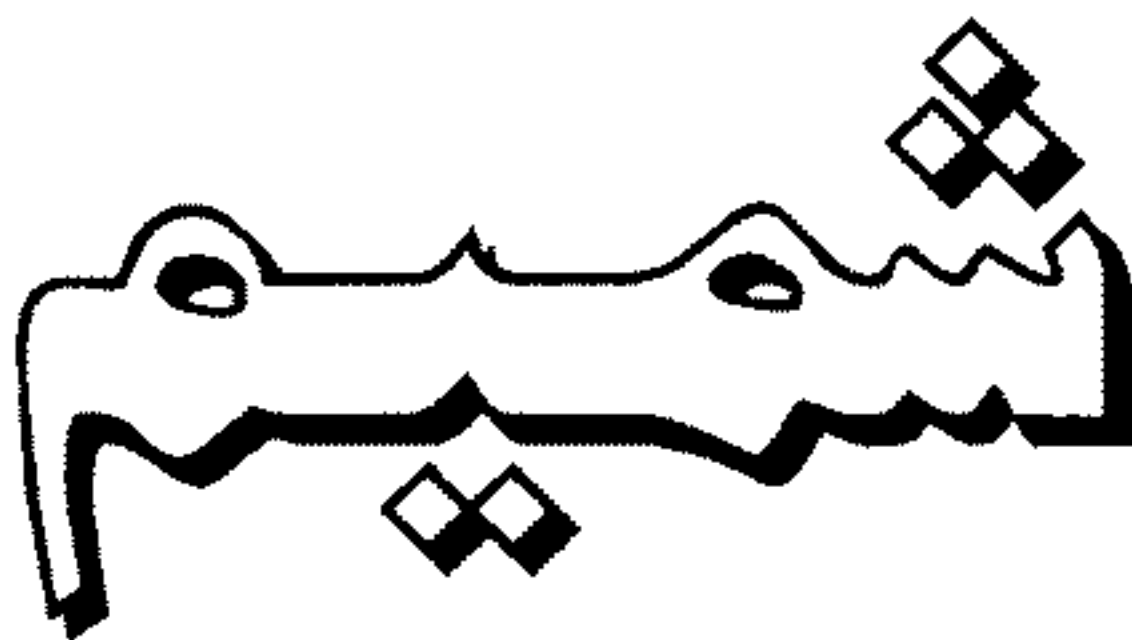
عبدالستار

امام زمان

جمعی از محققان مرکز تخصصی مهدویت

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

انتظار

گزیده‌ای از مباحث مهدویت

جمعی از نویسندگان مرکز تخصصی مهدویت

شناسنامه :

- عنوان: شمیم (گزیده‌ای از مباحث مهدویت)
- مولف: جمعی از نویسندگان
- صفحه آرای: سید جاوید حسینی
- ناشر: بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود(عج)
- تیراژ: ۳۰۰۰
- نوبت چاپ: اول
- تاریخ انتشار: پاییز ۱۳۸۴
- قیمت: ۳۰۰۰ ریال
- شابک: ۹۶۴-۷۴۲۸-۳۰-۸

بسمه تعالی

پیشگفتار:

این نوشتار، به دنبال استقبال از کتاب پیشین "ره توشه مهدی یاوران" عهده دار ارائه برخی مباحث کاربردی و مفید، در عرصه مهدویت با ویژگی های ذیل است:

۱. مطالب به مباحث عمومی مهدویت پرداخته است
  ۲. خلاصه بودن مطالب از وزانت علمی کار نکاسته است
  ۳. کتاب حاوی معرفی کتب مفید برای سنین و اقشار مختلف است
  ۴. معرفی پایگاههای مفید اینترنتی در زمینه مهدویت؛ رسالت دیگر کتاب است.
  ۵. شمیم در بر دارنده چند مسابقه برای کودکان و نوجوانان است که می تواند دست مایه خوبی برای مربیان و مبلغان گردد.
- امیدواریم این خدمت ناچیز در عرصه گسترش فرهنگ مهدویت، مورد قبول حضرت حجت عجل الله تعالی فرجه الشریف قرار گیرد.

معاونت پژوهش

مرکز تخصصی مهدویت

۶	ضرورت طرح مباحث مهدویت (روح الله شاکری).....
۱۵	امام مهدی (عج) در یک نگاه (محمد مهدی حائری پور).....
۳۰	مهدی یاوران (نصرت الله آیتی).....
۴۱	وظایف منتظران (مرتضی نائینی).....
۵۴	اندیشه مهدویت و آسیب‌ها (محمد صابر جعفری).....
۶۰	پرسش و پاسخ.....
۶۰	ملاقات (سید جعفر موسوی نسب).....
۶۵	جزیره خضرا (سید جعفر موسوی نسب).....
۷۹	طول عمر (سید محمد تقی آیت اللهی).....
۸۳	چند سایت مهدویت.....
۸۴	چند کتاب مهدویت.....
	طرح‌های پیشنهادی اجرای مسابقه (ویژه کودکان و نوجوانان)
	محمد یوسفیان
۸۸	مسابقه چهارده گلبرگ.....
۹۰	مسابقه حرم یار.....
۹۱	مسابقه گنبد سبز.....
۹۲	مسابقه جدول غیبت کبری.....

ضرورت طرح مباحث مهدویت

روح الله شاکری

مقدمه

در هر بحثی پیش از پرداختن به مسائل آن، باید به ضرورت و بایستگی آن توجه کرد، تا با انگیزه قوی و توان کافی وارد آن شد.

از این رو در ابتدا با طرح سؤالاتی وارد بحث می‌شویم: آیا مباحث مهدویت، کاربردی است و یا صرفاً تئوری و حاشیه‌ای است؟

آیا بحث از مهدویت و مسائل آن نیاز بشر امروز است و می‌تواند به انتظار او پاسخ دهد؟

بحث از مهدویت چه تحولی در زندگی انسان مسلمان ایجاد می‌کند؟ و ...

موضوع موعود یا مصلح کل، نظریه و اندیشه‌ای نیست که در طول زمان در اذهان پدید آمده و برای تسکین دردها و ایده‌ای برای دلداری مظلومان باشد. این انگاره، هویت شیعه است که با توجه به آیات و روایات

می‌توان به ضرورت آن پی برد.
بسیاری از امثال و آرزوهای بشر در طرح مباحث
مهدویت، تحقق می‌یابد. این موضوع، امتداد اسلام و
قرآن و عترت پیامبر ﷺ است. مسأله‌ای ریشه‌ای که در
جای جای گزاره‌های دینی اسلام می‌توان نشانه‌هایی از
آن را مشاهده کرد.
در این نوشتار در صدد آن هستیم که به طور اختصار،
در ابعاد مختلف به طرح ضرورت مهدویت بپردازیم:

یک. بعد اعتقادی:

«اعتقاد» بنیان اصلی زندگی است؛ یعنی، آنچه را که
انسان در میدان عمل انجام می‌دهد، بی‌تردید به ساختار
اعتقادی او بر می‌گردد. از این رو اگر انسان دارای اعتقاد
صحیح و کافی باشد، در صحنه عمل گرفتار لغزش و دو
دلی نخواهد شد. مهمترین چیزی که به اعتقاد درست
شکل می‌دهد، معرفت است.

اگر شناخت حاصل شود، می‌توان به نتیجه رسید که
امام زمان علیه السلام تداوم امامت ائمه هدی علیهم السلام است، او
واسطه فیض الهی، خاتم‌الاولیاء و مظهر رسول خدا
است، امام زمان علیه السلام طریق معرفت به آفریدگار است؛
چنان که در روایات، راه معرفت خدا و اوصاف او، شناخت
اولیای خدا و امامان معصوم دانسته شده است. اینان
مظهر اسمای الهی اند و شناخت درست آنان، می‌تواند
طریق معرفت واقعی به خدا باشد. امام صادق علیه السلام

می فرماید: «ثلاثة لنا، ان تعرفوا فضلنا، و ان تطئوا عقبنا و ان تنتظروا عاقبتنا...»^۱. «... ما بر شما سه حق داریم: یکی اینکه به فضل ما معرفت پیدا کنید، دوم اینکه پیرو ما باشید و سوم اینکه منتظر فرج ما باشید...»

و همچنین فرمود: «لا يقبل الله من العباد عملاً الا بمعرفةنا»^۲

«خداوند از بندگان عملی را نمی پذیرد مگر به معرفت و شناخت ما»

شیعه و سنی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نقل کرده اند: «من مات و لم يعرف امام زمانه مات ميتة جاهلية»^۳ هر کس بمیرد و حال آنکه امام زمان خود را شناخته باشد به مرگ جاهلیت مرده است».

حتی به برخی از دعاها مأمور شده ایم تا توفیق معرفت امام پیدا کنیم:

«اللهم عرفني حجتك فانك ان لم تعرفني حجتك ضللت عن ديني»^۴ ... خدایا حجت خود را به من بشناسان، اگر حجت خود را به من نشناسانی، از دینم گمراه خواهم شد».

آیا با وجود این همه آثار، نباید به شناخت امام علیه السلام

۱. اصول کافی، ج ۲، ص ۱۷۳، باب حق المؤمن علی اخیه، ج ۹.

۲. اصول کافی، ج ۱، ص ۱۴۲، باب النوادر.

۳. شیخ صدوق، کمال الدین و تمام النعمة، ج ۲، ص ۴۰۹، ج ۹ و قریب به

این مضمون رک: صحیح بخاری ج ۵، ص ۱۳، صحیح مسلم ج ۶، ص ۲۱

و ۲۲، ابن ابی الحدید، شرح نهج البلاغه، ج ۹، ص ۱۵۵.

۴. اصول کافی، ج ۱، ص ۳۳۷ و کمال الدین، ج ۲، ص ۳۴۳.

پرداخت و ابعاد وجود مقدس حضرت ولی عصر علیه السلام را بهتر شناخت؟ چگونه می‌توانیم نسبت به او شناخت صحیح و درستی نداشته باشیم؟ در حالی که آن حضرت در عصر غیبت نیز، از فیض الهی خویش، مردم را محروم نمی‌کند، و همه ما مشمول فیوضات امامت او هستیم؟

دو. بعد اجتماعی

بشر از روزی که روی زمین قرار گرفت، پیوسته در آرزوی یک زندگی اجتماعی سعادت بخش بوده و به امید رسیدن چنین روزی گام نهاده است. اگر این خواسته تحقق خارجی نداشت، هرگز چنین آرزو و امیدی در نهاد وی نقش نمی‌بست؛ همان طور که اگر غذا یا آبی نبود، تشنگی و گرسنگی هم نبود...

«مهدویت»، فکر و اندیشه‌ای است که آثار اجتماعی فراوانی دارد که مهمترین اثر آن، از بین بردن یأس و ناامیدی از پیکره اجتماع است. مهدویت؛ یعنی، امیدواری به آینده‌ای روشن و پیامی رهایی‌بخش به بشر سرخورده و ستم دیده و اینکه روزی یک مرد الهی خواهد آمد و آنچه مردم بدان امید دارند، تحقق خواهد بخشید.

شخص مسلمان، باور قطعی دارد که تنها نظام اجتماعی که می‌تواند به خواسته‌های مشروع او پاسخ دهد و نظامی را براساس حق و عدالت شکل دهد، نظام زیبای حکومتی اسلام است که شکل آن در عصر ظهور ولی عصر علیه السلام تحقق خواهد یافت. این، یعنی امید، نشاط

و زندگی. این اندیشه آن قدر روشن است که حتی برخی از مستشرقان (نظیر ماربین فیلسوف آلمانی) هم بدان تصریح کرده است: «از جمله مسائل اجتماعی بسیار مهم که همیشه [می‌تواند] موجب امیدواری و رستگاری [باشد] همانا اعتقاد به وجود حجت عصر و انتظار ظهور او است.»

بنابراین اعتقاد به وجود مقدس مهدی موعود(عج) امید را در دل‌ها زنده می‌کند. هیچ وقت انسانی که معتقد به این اصل است، نا امید نمی‌شود، چون می‌داند یک پایان روشن حتمی وجود دارد... و سعی می‌کند که خودش را به آن برساند^۱ و از حرکت نمی‌ایستد بلکه سعی در پویایی آن دارد و در برابر سختی‌ها و ناملایمات تن به شکست نمی‌دهد. این بزرگترین ره آورد اجتماعی برای بشر در پرتو اعتقاد به مهدویت است.

سه. بعد سیاسی

مردم پیوسته شاهد شکست مکتب‌ها و حکومت‌های مختلف در صحنه جهانی بوده‌اند. سالیان دراز دو ایده غالب - کاپیتالیسم نماینده اندیشه لیبرال دموکراسی غرب و کمونیسم نماینده سوسیالیسم - همچون دو درنده‌ای با سلاح‌های اتمی و ... جهان را تهدید کردند.

۱. مصلح جهانی و مهدی موعود از دیدگاه اهل سنت، سید هادی خسروشاهی، ص ۷۷ (به نقل) از رولیسول بزرگ یا سياسة الحسینیه، فصل ۷، صص ۴۹ و ۵۰، تحت عنوان: فلسفه مذهب شیعه.

این تهدیدها، آشکارترین دلیل بر عجز و درماندگی برنامه‌ها و ایده‌های آنها است.

این دو تفکر سالیان متمادی، افکار و اندیشه سیاسی جوامع بشر را تحت الشعاع خود قرار داده بود. ولی در طول سالیان گذشته یکی سقوط کرده و دیگری در حال سقوط است زیرا به راحتی می‌توان چالشهای موجود در اندیشه لیبرال دموکراسی غرب را مشاهده کرد. آنچه از بحرانهای اخلاقی، معرفتی، روانی و تکنولوژی و ... در آن پدید آمد، همه نشان آن دارد که این امپراطوری، در انتظار یک شکست سنگین است.

حال تکلیف این بشر وامانده و سرگشته از ناکامی‌ها و شعارهای بی‌عمل و نظاره‌گر سراب‌ها چیست؟

بشر امروزی تشنه یک طرح و نگاه جدید در عرصه سیاسی جهان است. به واقع بشر امروز در یک عطش فوق‌العاده به سر می‌برد، و آنچه می‌تواند او را سیراب کند، فقط طرح مدینه فاضله مهدوی است.

نظریه مهدویت، یک اندیشه جهانی است و این اندیشه برای جهان و اداره آن طرح و برنامه دارد.

از این رو تنها برنامه‌ای که می‌تواند پاسخگوی بشر معاصر باشد، این اندیشه است، مهدویت در عرصه حکومت دارای اهداف بلند و ارزشی است، و حتی می‌تواند این فکر برای حکومت دینی ما نیز یک طرح راهبردی باشد.

اگر مهدویت به خوبی تبیین شود، حرکت‌های

اصلاحی در سراسر جهان به بهترین شکل روح و حیات می‌گیرد، چنان که انقلاب اسلامی ایران به عنوان زمینه و بستری مناسب برای انقلاب بزرگ امام مهدی علیه السلام شکل گرفت.

چهار. بعد تاریخی

مهدویت در راستای مسأله امامت و در امتداد نبوت و خاتمیت است، از این رو در مرحله‌ای حساس از تاریخ آغاز شده و تا امروز ادامه یافته است و تا آخرین لحظه حیات دنیوی بشر نیز باقی خواهد بود. بنابراین چگونگی «امامت» از امام علی علیه السلام تا ولی عصر علیه السلام و عکس‌العمل مسلمانان درباره امامت (بطور عام) و مهدویت (بطور خاص) و نیز حوادث تاریخی در این زمینه می‌تواند از موضوعات مهم و حساس تاریخ اسلام به شمار آید.

مسأله مهدویت در طول تاریخ مطرح بوده است، روایات شیعه و سنی مملو از بشارات پیامبر گرامی به آمدن حضرت مهدی علیه السلام است. موعود باوری در طول حیات تاریخی اسلام منشأ آثار فراوان بوده است.

جالب اینجا که بسیاری از حرکتهای اصلاحی به خصوص در عصر حاضر متأثر از اندیشه مهدویت بوده است؛ به طوری که بسیاری از نهضت‌های ضد استعماری تحت تأثیر این حرکت قرار گرفت (مثل فاطمیان در مصر، مهدی سودانی در سودان و ...) حرکت اصلاحی

موعود باوری آن چنان در جامعه اسلامی تأثیر شگرف گذاشت که برخی از دسیسه‌گران با استفاده ابزاری از واژه مهدی، و ادعای مهدویت عده‌ای از مردم را در جوامع اسلامی به خود مشغول کردند.

پنج. بعد فرهنگی

یکی از وظایف ما مسلمانان، زمینه‌سازی و گسترش فرهنگ مهدویت و جلوگیری از تأخیر در ظهور آن حضرت است. کار در بعد فرهنگی در عرصه مهدویت به چند محور نیاز دارد:

۱. تبیین استراتژی انتظار:

استراتژی انتظار؛ یعنی کلان‌نگری و به‌کارگیری همه نیروها و توانایی‌ها برای تحقق ظهور حضرت، این امر تحقق نمی‌یابد مگر اینکه در این عرصه از هر گونه برنامه منفعلانه سرپیچی کرده و خود را به یک برنامه فعال و پرتحرک واداشت تا با سازمان دهی همه نیروها و توان موجود به اهداف مورد نظر دست یازیم. برای تحرک لازم در این زمینه باید آینده‌نگری داشت؛ زیرا بدون تبیین روشن آینده نمی‌توان برنامه درستی تدوین کرد.

همچنین باید از تمام ظرفیت‌های موجود در جامعه استفاده کرد که این انتظار به معنای واقعی کلمه شکل بگیرد، و راه از بیراهه شناخته شود تا گرفتار انتظار منفی

و ایستا نشویم.

۲. آسیب شناسی:

باید تلاش کرد نقاط آسیب‌پذیر را شناخت و سعی در حلّ این آسیب‌ها داشت؛ به عنوان نمونه، نباید با طرح افراطی ملاقات با امام زمان علیه السلام، اساس مهدویت را در ملاقات خلاصه کرد، چرا که با عدم تحقق ملاقات، عده‌ای دچار یأس و ناامیدی می‌شوند و ... و یا به طرح یک طرفه قهر و غضب امام پرداخت.

همچنین بایستی مراقب باشیم، مفهوم انتظار، تحریف نشود و اندیشه‌های نادرست (مانند ظلم‌پذیری و ...) در جامعه حاکم نگردد.

۳. دشمن شناسی:

دشمن از هر حربه‌ای استفاده می‌کند تا جلوی تفکر مهدویت را در جامعه اسلامی بگیرد و یا آن را تحریف کند. با توجه به آنچه گفته شد (ثمرات مهدویت و ...)، اگر دشمن این کار را نکند باید تعجب کرد؛ زیرا ماهیت دشمنی همین است! باید کوشید با شناخت صحیح مباحث مهدویت، جلوی هر گونه تخریب و تحریف در آن را گرفت.

امام مهدی (عج) در یک نگاه

محمد مهدی حائری پور

آغاز سخن

همه مسلمین اتفاق نظر دارند که پیامبر اسلام ﷺ فرمودند: هر کسی بمیرد در حالی که امام زمان خود را نشناخته باشد، مرده است به مرگ دوران جاهلیت!^۱

بعلاوه روایات فراوان دیگر از امامان معصوم علیهم السلام رسیده است که حکایت از اهمیت فراوان مسئله امام شناسی دارد و جالب اینکه در روایات سفارش شده است که در این مسیر از خداوند کمک بخواهید. در روایتی از امام صادق علیه السلام آمده است که در دوران غیبت اینگونه دعا کنید: اللَّهُمَّ عَرَّفْنِي حُجَّتَكَ فَإِنَّكَ إِنْ لَمْ تُعَرَّفْنِي حُجَّتَكَ ضَلَلْتُ عَنْ دِينِي.^۲

---

۱. صحیح بخاری (از کتب معتبر اهل سنت) ج ۵، ص ۱۳؛ کافی (از کتب معتبر شیعه) ج ۱، ص ۳۰۳.

۲. بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۱۴۶ - مفاتیح الجنان، دعا در غیبت امام زمان علیه السلام.

خدایا حجت خود را به من بشناسان زیرا که اگر او را
 به من شناسانی از دین خود گمراه خواهم شد.
 بنابراین مسئله شناخت امام با سرنوشت آدمی ارتباط
 دارد و او که تنها راه سعادت و بهروزی است مصداق
 کامل راه خدایی است.

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا سَبِيلَ اللَّهِ الَّذِي مَنْ سَلَكَ غَيْرَهُ
 هَلَكَ.^۱

سلام بر تو ای راه خدا که هر کسی غیر آن راه رود،
 هلاک می‌شود.

برادر و خواهر گرامی!

ما که خود را شیعه امام عصر علیه السلام می‌دانسیم و دوست
 داریم از بهترین یاوران آن عزیز غایب از نظر باشیم و در
 آتش هجران او می‌سوزیم و برای ظهور زیبایش پیوسته
 دعا می‌کنیم چقدر نسبت به آن حجت خدا معرفت و
 شناخت داریم؟

بیائیم به عنوان یک وظیفه بزرگ الهی گام‌هایی در
 راه آشنایی بیشتر با امام خویش برداریم.

امام مهدی علیه السلام در یک نگاه

دوازدهمین پیشوای معصوم علیه السلام حضرت حجة بن الحسن

۱. مفاتیح الجنان، دعای حضرت صاحب الامر علیه السلام.

المهدی علیه السلام در نیمه شعبان سال ۲۵۵ هجری قمری در شهر سامراء (از کشور عراق) به دنیا آمد. نام شریف حضرت همان نام پیامبر صلی الله علیه و آله است و کنیه حضرت مثل پیامبر «ابوالقاسم» است. پدر بزرگوارش پیشوای یازدهم، امام حسن عسکری علیه السلام و مادر گرامیش، نرجس خاتون است که از نظر فضیلت و کرامت به حدی است که حکیمه خاتون، خواهر امام هادی علیه السلام او را سرآمد و سرور خاندان خویش و خود را خدمتگزار او می نامد.^۱

القاب آن حضرت بسیار است، از جمله:

۱. «مهدی» که مشهورترین لقب آن حضرت است و به معنی هدایت شده از سوی خداست.
۲. «قائم» به معنی قیام کننده به حق.

رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمودند: از این جهت قائم را قائم نامیدند که پس از فراموش شدن نامش قیام می کند.^۲

۳. بقية الله یعنی بازمانده الهی. به این لقب مشهور شده چون آخرین حجت خدا و ذخیره الهی برای عالم است.

لقب های دیگر حضرت عبارتند از: حجة الله، خلف صالح، منتقم، صاحب الامر، صاحب الزمان، منصور و منتظر.

۱. بحار الانوار، ج ۵۱، ص ۱۲.
 ۲. معانی الاخبار، ص ۶۵.

ویژگی‌های ظاهری و اخلاقی حضرت

حدیث‌نگاران و تاریخ‌نویسان بر اساس روایات فراوان، شمایل و اوصاف آن حضرت را بیان کرده‌اند که به برخی از آنها اشاره می‌شود:

حضرت مهدی علیه السلام چهره‌اش جوان و گندم‌گون، ابروانش هلالی و کشیده، چشمانش سیاه و درشت، شانهاش پهن، دندان‌هایش برآق و گشاده، بینی‌اش کشیده و زیبا، پیشانی‌اش بلند و تابنده، استخوان‌بندیش استوار، گونه‌هایش کم گوشت و بر گونه راستش خالی مشکین، عضلاتش پیچیده و محکم، اندامش متناسب و زیبا و هیئتش خوش منظر و رباینده است.^۱

و اما از نظر اخلاقی در روایتی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نقل شده است که فرمودند:

او شبیه‌ترین مردم به من است در قیافه و گفتار و رفتار.^۲

همچنین از ویژگی‌های حضرت، شب‌زنده‌داری و انس با سجاده مناجات است و در روایات آمده است که چهره گندم‌گون او مایل به زردی است به خاطر عبادت و بیداری شب.

و از ویژگی‌های حضرت آنست که اهل جهاد و مبارزه است. با هیچ ظالم و ستمکاری سازش ندارد و با آنان تا آنجا می‌جنگد که ریشه ظلم و ستم را از پهنه زمین

۱. ر.ک: منتخب‌الاتر، باب ۴ تا باب ۲۵.

۲. کمال‌الدین و تمام‌النعمة، ج ۲، ص ۱۱۸.

برچینند. امام صادق علیه السلام درباره آیه «وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَ يَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ»^۱ فرمود: هنوز تاویل این آیه تحقق نیافته است؛ وقتی قائم ما قیام کند آنها که او را درک کنند، تاویل این آیه [و معنی باطنی آن] را خواهند دید.^۲

ولی آن حضرت، در کنار جهادگری و مبارزه و صلابت در مقابل دشمنان، با مردم بسیار مهربان و صمیمی است. در روایتی از امام رضا علیه السلام آمده است:

آن حضرت نسبت به مردم از پدر و مادرشان، مهربانتر و دلسوزتر است.^۳

و حضرت مهدی خود فرمودند: ما هرگز شما (شیعیان) را به حال خود رها نکرده و شما را از یاد نبرده‌ایم و اگر جز این بود بلاها از هر سو بر شما فرود می‌آمد و دشمنان، شما را نابود می‌کردند.^۴

یکی دیگر از ویژگی‌های رفتاری حضرت زهد و ساده‌زیستی ایشان است مثل پدران بزرگوارش.

امام صادق علیه السلام فرمودند: به خدا قسم لباس مهدی نیست مگر پوششی خشن و خوراک او نیست مگر غذایی ساده.^۵

۱. یعنی «و با آنها بجنگید تا فتنه‌ای باقی نماند و دین همه‌اش برای خدا باشد».
سوره انفال، آیه ۳۹.

۲. تفسیرالمیزان، ج ۹، ص ۸۷ (ذیل آیه ۳۹ انفال).

۳. الزام‌الناصب، ص ۱۰.

۴. بحارالانوار، ج ۵۳، ص ۱۷۵.

۵. بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۳۱۷.

در روایتی از امام صادق علیه السلام سایر ویژگی‌های حضرت اینگونه مطرح شده است:

او در برابر خدا از همه فروتن‌تر است. آنچه به مردم فرمان می‌دهد بیش از دیگران به آن عمل می‌کند و آنچه مردم را از آن نهی می‌کند خود بیش از همگان از آن پرهیز می‌کند... او داناترین، حکیم‌ترین، پرهیزگارترین، بردبارترین، سخی‌ترین و عابدترین مردم است... دیدگانش در خواب فرو می‌رود ولی دلش همیشه بیدار است. فرشتگان با او سخن می‌گویند. عطر وجودش از هر مشکی خوشبوتر است...^۱

امام مهدی علیه السلام در قرآن

در قرآن کریم، درباره مسائل آینده جهان و حوادث آخرالزمان و حکومت یافتن صالحان - گاه به اشاره و گاه به تصریح - سخن گفته شده است. مفسران قرآن این گونه آیات را با استفاده از احادیث پیامبر و اهل بیت علیهم السلام به وجود مقدس حضرت مهدی علیه السلام و یاوران آن حضرت و دوران سبز حاکمیت او تفسیر کرده‌اند. یکی از آن آیات، آیه ۵۵ سوره مبارکه نور است.

خداوند تبارک و تعالی می‌فرماید:

خداوند آنان را از شما که ایمان آورده و عمل صالح انجام داده‌اند وعده داده است که البته ایشان را در زمین

خلافت خواهد بخشید همان گونه که پیشینیان آنها را خلیفه ساخت و دین آنها را که برای آنها پسندیده است استوار و پایدار خواهد گردانید و پس از آنکه گرفتار ترس و بیم بودند، ایمنی و امان خواهد بخشید...

در این آیه شریفه خداوند متعال سه وعده بزرگ به مؤمنان نیک سیرت داده است: خلافت و حاکمیت بر زمین، استواری و فراگیری آئین و دین الهی و ایمنی و امنیت در همه جهان برای مؤمنان.

نکته مهم اینکه از سویی وعده خدا حق است و تخلف‌ناپذیر و از سوی دیگر جهانی شدن آئین الهی تا کنون اتفاق نیفتاده است به همین جهت مفسر بزرگ قرآن مرحوم طبرسی رحمته الله علیه در تفسیر این آیه می‌گوید:

چون گسترش دین در سراسر زمین و جهان گیر شدن آیین، از گذشته تا کنون پدیدار نشده است، پس به یقین این امر در آینده اتفاق خواهد افتاد، زیرا که جهانی شدن دین اسلام وعده‌ای الهی است و وعده خدا تخلف‌بردار نیست.^۱

امامان معصوم علیهم السلام که مفسران واقعی قرآن هستند نیز در تفسیر آیه بیانات متعدّد دارند از جمله مرحوم طبرسی رحمته الله علیه از امام سجاده علیه السلام نقل کرده که آن حضرت پس از تلاوت آیه فوق فرمود:

به خدا سوگند اینان شیعیان ما هستند. خداوند به

دست مردی از ما این کار را در حق آنان خواهد کرد و آن مرد مهدی این امت است و او همان کسی است که پیامبر ﷺ درباره او فرموده است: اگر از عمر دنیا جز یک روز نمانده باشد خداوند آن روز را چنان طولانی کند تا مردی از خاندان من حاکم جهان گردد. نام او همنام من است. او زمین را از عدل و داد پر خواهد کرد همانگونه که از ظلم و ستم لبریز شده باشد.^۱

چنین مطلبی درباره این آیه از امام باقر علیه السلام و امام صادق علیه السلام نیز روایت شده است.

مراحل زندگی حضرت مهدی علیه السلام

در دوران امامت امام دهم و یازدهم علیهما السلام در میان خلفای بنی عباس نگرانی عمیقی به وجود آمده بود این نگرانی مربوط به احادیث فراوانی بود که بشارت تولد فرزندی از امام عسکری علیه السلام را می داد که واژگون کننده حکومت های باطل خواهد بود. به همین علت بود که دوران حمل و ولادت امام مهدی علیه السلام از مردم پنهان داشته می شد. پس از ولادت نیز در مدت ۵ سال که حضرت مهدی علیه السلام در روزگار پدر بزرگوارش بسر می برد زندگی مخفیانه داشت و جز اصحاب و یاران خاص امام عسکری علیه السلام کسی فرزندش را نمی دید آن هم به صورت

پراکنده. امام عسکری علیه السلام در آن دوره دو وظیفه اساسی را عهده دار بود یکی حفظ جان فرزندش از گزند خلفای عباسی و دیگر اثبات وجود او و اعلام امامتش به شیعیان و به همین جهت در فرصت‌های مناسب آن حضرت را به یاوران و شیعیان خاص و رازدار معرفی کرد. چند تن از اصحاب خاص امام یازدهم نقل کرده‌اند:

چهل تن از شیعیان نزد امام عسکری علیه السلام گرد آمدیم؛ آن حضرت فرزندش را به ما نشان داد و فرمود: این امام شما پس از من و جانشین من است. از او پیروی کنید و از گرد او پراکنده نگردید که هلاک می‌شوید و دینتان تباہ می‌گردد. این را هم بدانید که پس از امروز او را نخواهید دید.^۱

غیبت صغری

با شهادت امام حسن عسکری علیه السلام در سال ۲۶۰ هـ. ق غیبت کوتاه مدت امام علیه السلام آغاز شد که تا سال ۳۲۹ هـ. ق به طول انجامید. این دوره نقش بسیار مهمی در ایجاد آمادگی شیعه برای پذیرش غیبت بلند مدت داشت. زیرا در طول غیبت صغری گرچه امام از نظرها پنهان بود اما کسانی بودند که با آن حضرت در تماس بودند و سمت نائب خاص امام را داشتند. شیعیان به وسیله نایبان خاص مشکلات و مسائل خود را به عرض حضرت

۱. کمال‌الدین و تمام النعمة (شیخ صدوق)، ص ۴۳۵ و بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۲۵.

می‌رساندند و پاسخ آنها را دریافت می‌کردند و در مواردی به وسیله آن نائبان به دیدار امام شرفیاب می‌شدند. نام و شرح داستان شرفیابی آنها در کتب معتبر آمده است. نائبان خاص که همگی از علما و بزرگان شیعه بوده‌اند به ترتیب دوران نیابت عبارتند از:

۱. ابو عمر و عثمان بن سعید عمری که ظاهراً ۵ سال نایب حضرت بوده و در سال ۲۶۵ وفات کرده است.
۲. ابوجعفر، محمد بن عثمان عمری فرزند نایب اول است که تا سال ۳۰۵ هـ. ق زندگی کرده و چهل سال نایب امام عصر بوده است.
۳. ابوالقاسم، حسین بن روح نوبختی که تا سال ۳۲۶ هـ. ق زندگی کرده و ۲۱ سال نیابت کرده است.
۴. ابوالحسن، علی بن محمد سمری که تا سال ۳۲۹ هـ. ق زندگی کرده و سه سال نایب حضرت بوده است.

غیبت کبری

پس از پایان دوره غیبت صغری، دوران غیبت کبری (= دراز مدت) شروع شد که تا کنون ادامه یافته است و به امر خداوند تا فراهم شدن زمینه‌های ظهور ادامه خواهد یافت.

آنچه مهم است اینکه همان گونه که در دوره غیبت صغری، شیعیان حضرت بدون رهبر و سرپرست نبودند و به واسطه نائبان خاص با آن حضرت در تماس بودند و وظایف خود را می‌شناختند در دوره غیبت کبری نیز به

وسیله نائبان عام امام، به وظایف و تکالیف خود آشنا می‌گردند.

تفاوت نایب خاص و عام در این است که در نیابت خاصه، امام اشخاص معینی را نایب خود قرار داده بود که به اسم و رسم آنها را معرفی نموده و هر کدام را به وسیله نایب پیش از خود به مردم شناسانده بود ولی در نیابت عامه، بر اساس یک ضابطه کلی، نائبان را معرفی کرده است و هر فردی که آن ضابطه را در همه ابعاد دارا باشد نایب امام شناخته می‌شود و به نیابت از امام، ولی مسلمین در امر دین و دنیا خواهد بود.

این مقام به وسیله خود حضرت مهدی علیه السلام به عالمان واجد شرایط، واگذار شده است. شیخ طوسی و شیخ صدوق و شیخ طبرسی از علمای بزرگ شیعه از اسحاق بن عمار نقل کرده‌اند که گفت:

مولای ما حضرت مهدی (در مورد وظیفه شیعیان در عصر غیبت) فرموده است: **وَ أَمَّا الْحَوَادِثُ الْوَارِثَةُ فَارْجِعُوا فِيهَا إِلَى رِوَاةِ حَدِيثِنَا فَإِنَّهُمْ حُجَّتِي عَلَيْكُمْ وَ أَنَا حُجَّةُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ^۱**

یعنی در حوادث و رخدادهایی که واقع می‌شود (و پیش می‌آید) به روایت‌کنندگان حدیث ما رجوع کنید که آنان حجت من بر شما و من حجت خدا بر آنان هستم. مراد از راویان حدیث، همان فقها و دین‌شناسان

۱. طبرسی، الاحتجاج، ص ۲۸.

متعهد هستند همانگونه که در روایت دیگری از امام صادق علیه السلام شرائط عملی آنها اینگونه بیان گردیده است:

وَأَمَّا مَنْ كَانَ مِنَ الْفُقَهَاءِ صَانِتًا لِنَفْسِهِ حَافِظًا لِدِينِهِ
مُخَالَفًا لِهَوَاهُ مُطِيعًا لِأَمْرِ مَوْلَاهُ فَلِلْعَوَامِ أَنْ يُقَلَّدُوهُ.^۱

یعنی هر یک از فقیهان که مراقب نفسش و نگهبان دینش و مخالف هوای و هوسش و اطاعت کننده فرمان مولایش (= ائمه علیهم السلام) باشد، بر مردم لازم است که از او تقلید کنند (و وظائف خود را از او جویا شوند)

بدین ترتیب، امور مسلمین در زمان غیبت کبری به دست «ولی فقیه» قرار گرفت که با نظر او باید انجام گیرد.

فضیلت انتظار و مقام منتظر

ما اکنون در دوره انتظار هستیم. آن هم انتظار مقدم مهدی علیه السلام و ظهور دولت حق؛ در روایات فضیلت‌های فراوان برای «انتظار فرج» مطرح شده و مقامی بس والا برای منتظران مهدی علیه السلام بیان گردیده. در روایتی از پیامبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم نقل شده است که: بهترین عبادت امت من انتظار فرج است^۲ و در سخنی از امام صادق علیه السلام روایت شده که: منتظر امر (حکومت) ما، مثل کسی است

۱. طبرسی، الاحتجاج، ص ۴۵۹.

۲. بحار الانوار، ج ۵۲.

که در راه خدا به خون خود غلتیده باشد.^۱

با توجه به این روایات باید دید انتظار چیست؟ و منتظر کیست؟ آیا من و شما هم در خیمه انتظار قرار داریم و از جمله منتظران مهدی به شمار می‌آییم؟

بی‌تردید «انتظار» حقیقتی عمیق است و آثار و لوازمی دارد و «منتظر» وظائف و تکالیفی بر عهده دارد.

«انتظار فرج» امید به آینده‌ای روشن است و به زندگی انسان منتظر رونق و نشاط می‌بخشد و او را از حالت یأس و ناامیدی بیرون می‌برد.

مقام معظم رهبری (مدظله العالی) می‌فرماید: قانع نشدن به وضع موجود و تلاش فزاینده و مستمر در انجام اعمال نیک و خیر یک بُعد از انتظار است.^۲

به راستی اگر دنیا را خورشیدی روشن خواهد کرد آیا ما باید تا آمدن آن خورشید نورانی در تاریکی بنشینیم یا لازم است اقدامی کنیم و چراغی بیفروزیم؟

بنابراین آنکه منتظر واقعی ظهور است به دنبال کسب آمادگی و زمینه‌سازی برای ظهور است. هم خود را برای یآوری حضرت آماده می‌کند با خودسازی و کسب فضائل اخلاقی و تقویت ایمان و معنویت. و هم به نیروسازی و پرورش و تربیت دیگران همت می‌گمارد با امر به معروف و نهی از منکر و کار فرهنگی مداوم. بنابراین «منتظر» نه نسبت به خود بی‌تفاوت است و نه نسبت به محیط

۱. کمال الدین و تمام النعمة، ج ۲، ص ۶۴۵

۲. روزنامه جمهوری اسلامی ۶۹/۱۲/۱۲.

پیرامون خود بی‌تعهد؛ چنین فردی پیوسته به دنبال اهداف امام خویش است و نیرو و انرژی خود را در آن سمت و سو صرف می‌کند بنابراین انسانی است دارای هویت و هدف‌مند.

البته در نقطه مقابل، دشمن برای رسیدن به اهداف خود همیشه به دنبال ایجاد فضای یأس و نومیدی، در میان ملت‌هاست و به همین جهت با هر پدیده امید بخشی، مبارزه می‌کند و چون «اعتقاد به مهدی» و «انتظار فرج»، عاملی اساسی برای امید و حرکت است با شیوه‌های مختلف با آن مقابله می‌کند؛ گاهی اصل مهدویت را که مورد قبول همه مسلمین است انکار می‌کند و گاهی با تحریف و خرافه‌پردازی، به دنبال تخریب این عقیده مهم اسلامی و الهی است.

مقام معظم رهبری (مدظله العالی) در این زمینه می‌فرماید: امروز سیاست‌گذاران و طراحان استکباری مهمترین هدف خود را ایجاد فضای یأس‌آلود برای ملت‌ها قرار داده‌اند و تلاش می‌کنند به ملت‌ها اینگونه تفهیم شود که فرهنگ و اعتقادات و شخصیت ملی و مذهبی ملت‌ها نمی‌تواند کارساز باشد اما در مقابل آن، تفکر انتظار فرج و گشایش، امیدبخش و حرکت‌آفرین است.^۱

و در جای دیگر می‌فرماید: حرکت آن حضرت هر سمتی باشد باید حرکت پیروان او هم به همان سمت

باشد.^۱

بنابراین انتظار به معنی حرکت در مسیر مهدی علیه السلام است و منتظر کسی است که پیوسته با ظلم و ستم و بی‌عدالتی می‌جنگد و خود را به فساد و آلودگی، گره نمی‌زند چون در انتظار امامی است که با قیامش جهان را پر از عدل و داد خواهد کرد و از هر ظلم و ستم پاک خواهد نمود، به امید آن روز.

مهدی یاوران

نصرت الله آیتی

یاران امام مهدی عج چه کسانی اند؟ چه ویژگی‌هایی دارند؟ آیا ما می‌توانیم در زمره آنان قرار بگیریم؟ اهمیت دانستن ویژگی‌های یاران امام مهدی عج به این جهت است که:

یکم. آگاهی از این ویژگی‌ها، معیاری است که به کمک آن، ما می‌توانیم خود را محک زده و بدانیم که آیا ما نیز در زمره یاران آن حضرت قرار داریم یا خیر.

دوم. یکی از مهم‌ترین شرایط ظهور امام مهدی عج فراهم شدن یاران کارآمد است؛ با فهم این ویژگی‌ها و تلاش در مسیر کسب آنها، می‌توانیم یکی از شرایط ظهور را ایجاد کرده و در نتیجه به روز پرشکوه ظهور نزدیک‌تر شویم. بعضی از ویژگی‌ها عبارت است از:

۱. معرفت

اساسی‌ترین ویژگی یاران امام مهدی عج معرفت عمیق نسبت به خداوند متعال است. این معرفت آن‌چنان استوار است که نه شبهات در آن خللی ایجاد می‌کند و نه

تردیدها و شک‌ها در حریمش راه می‌یابد. امام علی علیه السلام می‌فرماید: «رجال مؤمنون عرفوا الله حق معرفته و هم انصار المهدی فی آخر الزمان»^۱. یاران مهدی علیه السلام در آخر الزمان کسانی اند که به خداوند آن چنان که شایسته است، معرفت دارند».

۲. ایمان و عمل صالح

ثمره معرفت به خداوند، ایمان به او و عمل صالح است. بنابر این یاران امام مهدی علیه السلام زندگی مؤمنانه‌ای دارند و اخلاق و رفتارشان، شایسته و انسانی است. برای اهمیت این دو ویژگی همین بس که خداوند، وقتی می‌خواهد کسانی را که در آخر الزمان حکومت عدل جهانی را بر پا می‌دارند معرفی کند، ایمان و عمل صالح آنان را مطرح می‌فرماید: (وعد الله الذین امنوا منکم و عملوا الصالحات لیستخلفنهم فی الارض...)^۲. «خداوند به کسانی از شما که ایمان آورده و کارهای شایسته انجام داده‌اند وعده میدهد که قطعاً آنان را حکمران روی زمین خواهد کرد...»

۳. عبادت (ذکر)

معرفت و ایمان ریشه دوانده در دل یاران امام

۱. منتخب الاثر، ص ۶۱۱؛ بحار الانوار، ج ۵۷، ص ۲۲۹.

۲. نور، ۵۵.

مهدی علیه السلام آنها را به خضوع در برابر حق تعالی و تلاش در مسیر بندگی سوق می‌دهد. امام صادق علیه السلام عبادت و راز و نیاز یاران امام مهدی علیه السلام را این‌گونه ترسیم فرموده است: «لهم فی اللیل اصوات کاصوات الثواکل حزناً من خشية الله»^۱ «یاران مهدی علیه السلام در دل شب از خشیت خداوند ناله‌هایی دارند، مانند ناله‌های مادران پسر مرده». پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌فرماید: «مجدّون فی طاعة الله»^۲ «آنان در طریق عبودیت اهل جدّیت و تلاش‌اند».

۴. معرفت امام

ویژگی دیگر یاران امام مهدی علیه السلام بینش عمیق آنان نسبت به آن حضرت است. امام سجّاد علیه السلام در این خصوص فرموده: «...القائلین بامامته»^۳ «آنان به امامت مهدی علیه السلام اعتقادی [راسخ] دارند». این معرفت ژرف دو ثمره اساسی دارد: عشق ورزی به ساحت مقدس امام مهدی علیه السلام و اطاعت بی‌چون و چرا از او (محبت و اطاعت)

۱. بوم الخلاص، ص ۲۲۴

۲. بحار الانوار، ج ۳۶، ص ۲۰۷

۳. منتخب الاثر، ص ۲۴۴؛ بحار الانوار، ج ۳۶، ص ۳۸۶

۵. محبت

دل‌های یاران امام مهدی علیه السلام سرشار از محبت به آن حضرت است، به گونه‌ای که در آوردگاه رزم، او را مانند نگینی در بر می‌گیرند و جان خود را سپر بلایش می‌کنند. امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «يُحْفُونَ بِهِ وَيَقُونَهُ بَانْفُسِهِمْ فِي الْحَرْبِ»؛^۱ «[یاران مهدی علیه السلام] در میدان رزم گردش می‌چرخند و با جان خود از او محافظت می‌کنند».

۶. اطاعت

مقدم داشتن خواست حضرت بر خواست خود، از دیگر شاخصه‌های یاوران امام مهدی علیه السلام است. امام صادق در این خصوص فرمودند: «هم اطوع له من الامة لسيدها»؛^۲ «اطاعت آنان از مهدی علیه السلام از فرمانبرداری کنیز در برابر مولایش بیشتر است».

یاران امام در برابر قرائت آن حضرت، از خود قرائتی ندارند و هیچ‌گاه به بهانه نواندیشی و روشن بینی، از امام خود سبقت نمی‌گیرند.

۷. شهادت طلبی

از امام صادق علیه السلام روایت شده است: «... و يتمنون ان

۱. بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۳۰۸

۲. معان، ج ۵۲، ص ۳۰۸

یقتلوا فی سبیل الله»؛^۱ «یاران مهدی علیه السلام آرزو می کنند که در راه خدا به شهادت برسند». قیام امام مهدی علیه السلام از نظر جغرافیایی، گسترده ترین جنبش ها است؛ چرا که حکومت عدل آن حضرت جهانی بوده و همه زمین را در بر خواهد گرفت. برای پی ریزی حکومتی با این وسعت و عظمت، یاران آن حضرت باید ویژگی های مناسب با این کار بزرگ داشته باشند.

۸. وسعت نگاه

اگر امام مهدی علیه السلام می خواهد جهانی را به معنویت و رشد برساند، یاران حضرت نیز ایده هایی بزرگ، نگاهی جهانی و طرح و برنامه هایی فراگیر خواهند داشت.

۹. جهاد و مقاومت

در مسیر گسترش فضیلت و عدالت در پهنه گیتی، هدایت گریزان و عدالت ستیزان فراوانی وجود دارند که سد راه امام شده و در برابرش صف خواهند کشید. بنابراین یاران و همراهان آن حضرت، اهل جهاد و مقاومت در راه خدا هستند.

امام علی علیه السلام در تفسیر آیه (یجاهدون فی سبیل الله)^۲ فرمود: «هم اصحاب القائم»؛^۳ «آنان یاران امام قائم اند».

۱. همان

۲. مانند، ۵۴

۳. منتخب الاثر، ص ۴۷۵

۱۰. شجاعت

اگر جهاد و مبارزه، جهانی و فراگیر است، پس یاران امام مهدی علیه السلام شجاعت و جسارتی در خور و عزم‌هایی پولادین دارند. امام سجاد علیه السلام می‌فرماید: «جعلت قلوبهم كزبر الحديد»^۱ «دل‌های یاران مهدی علیه السلام چون پاره‌های آهن شده است».

۱۱. ایثار

این حرکت گسترده، برای هدایت و سازندگی است. بنابراین یاران حضرت مهدی علیه السلام سختی‌ها را به جان خریده و از خوشی‌ها و لذت‌ها چشم می‌پوشند و با دست‌های مهربانشان، خوبی‌ها و خوشی‌ها را به دیگران هدیه می‌دهند؛ تا از این رهگذر، قلب‌ها را نرم کنند و رهیذگان را به دامان پر از مهر و محبت دین برگردانند.

۱۲. بردباری

آنان در راه تحقق آرمان‌های جهانی امام مهدی علیه السلام، مشکلات و مصایب فراوانی را به جان می‌خرند؛ ولی از سر اخلاص و تواضع، عمل خود را هیچ پنداشته و به جهت هجوم سختی‌ها و تحمل مشقت‌ها، بر خداوند منت نمی‌گذارند: «قوم... لم یمنوا علی الله بالصبر»^۲ «یاران

۱. بحار الانوار: ج ۵۲، ص ۳۱۶.

۲. امام علی علیه السلام، شرح نهج البلاغه، ابی الحدید: ج ۹، ص ۱۲۹.

مهدی علیه السلام کسانی اند که به جهت بردباری شان بر خداوند منت نمی گذارند».

۱۳. یکدلی

از آنجایی که هواها و خودخواهی ها از یاران امام مهدی علیه السلام رخت بر بسته و به جای آن، خداخواهی و خداپرستی نشسته است، آنان یک رنگ و یک دل اند: «قلوبهم مجتمعة»^۱. «یاران مهدی علیه السلام دل هایی متحد دارند».

۱۴. استواری

توجه به وجود تأییدات الهی در حرکت بزرگ ولی عصر علیه السلام، تأثیر شگرفی بر روان یاران آن حضرت بر جای خواهد گذاشت و ملامت ها و سرزنش های کوتاه بینان و عافیت طلبان در عزم شان خللی نخواهد افکند: امام علی علیه السلام در تفسیر آیه «یا ایها الذین آمنوا من یرتد منکم عن دینه فسوف یأتی الله یقوم یحبهم و یحبونه ... و لا یخافون لومة لائم...»^۲ فرمود: «هم اصحاب القائم»؛^۳ «انان یاران امام قائم علیه السلام هستند».

۱. امام علی علیه السلام، یوم الخلاص، ص ۲۲۶

۲. مانند، ۵۴

۳. منتخب الاثر، ص ۴۷۵

۱۵. ستم ستیزی

از جمله آرمان‌های حضرت، ظلم‌ستیزی است و کسانی خواهند توانست همراه او برای قطع ریشه‌های ستم و بی‌عدالتی گام بردارند و در این مسیر استوار بمانند که خود نیز از ظلم، گریزان باشند و خویشتن را از جور و ستم پیراسته سازند. در دعای ندبه آمده است:

«این المعدّ لقطع دابر الظلمه»؛ «کجا است مهیا شده برای ریشه کن نمودن نسل ستمگران».

۱۶. احیای سنن

از دیگر رسالت‌های حضرت مهدی علیه السلام، احیای فریضه‌ها و سنت‌های الهی است؛ یاران او نیز نسبت به این امر، باید اهتمام کامل داشته باشند:

«این المدّخر لتجدید القرائض والسنن»؛ «کجا است، آن ذخیره‌ای که فریضه‌ها و سنت‌ها را احیا می‌کند؟»

۱۷. احیای قرآن

آن حضرت قرآن را از غربت به در می‌آورد و گردهای نشسته بر رُخش را می‌زداید. یاران او نیز نه تنها اهل قرائت قرآن‌اند؛ بلکه آن را در اعماق جانشان جریان بخشیده و با آن زندگی می‌کنند: امام علی علیه السلام می‌فرماید:

«يجلسي بالتنزيل بصائرهم و يرمي بالتفسير في

مسامعهم»؛^۱ «با قرآن دیدگانشان نورانی می شود و تفسیر آن در گوش جانسان جا می گیرد».

«أین المؤمنل لآحیاء الکتاب و حدوده»؛ «کجا است آن که آرزو می رود قرآن و حدودش را زنده کند».

۱۸. عصیان ستیزی

یاران حضرت حقیقتاً از آلودگی های مختلف پاک هستند. آنها با قول و عمل خویش، با بدی ها مبارزه می کنند. امر به معروف و نهی از منکر، یکی از ویژگی هاست که قرآن برای مؤمنان واقعی بر شمرده است.

«این مبیّد أهل الفسوق و الطغیان و العصیان»؛ «کجا است آن بنیان کن اصحاب فسق و عصیان و طغیان؟»

۱۹. عزتمندی

آن حضرت می آید تا عزت واقعی مؤمنان را در ظاهر، نمایان سازد و بی مایگی و بی پایگی برتری ظاهری جبهه طاغوت را بر ملا کند. کسانی خواهند توانست با او در پیمودن این مسیر همراه و هم گام باشند که به عزت واقعی پارسایان، با تمام وجود اعتقاد داشته باشند و باطل را ذلیل و زبون بدانند: «این معزّالاولیاء و مذلّ الأعداء»؛ «کجا است عزت بخش دوستان و خوارکننده دشمنان؟»

بشارت‌ها

۱. جوانان از فطرت‌هایی پاک و بی‌آلایش برخوردار بوده و تعلقات و وابستگی‌ها، در اعماق جانیشان ریشه ندوانده است؛ از این رو بیشترین یاران آن حضرت را تشکیل خواهند داد. البته جوان بودن یاران امام، لطمه‌ای به جایگاه پیران با ایمان نزده و بر عدم همراهی ایشان گواهی نمی‌دهد.

۲. بر اساس برخی روایات، بانوان نیز در میان اصحاب ویژه آن حضرت، حضور چشم‌گیری دارند و این، نوید شوق‌انگیز و شغف‌آوری برای تمامی بانوان مهدی‌ی‌آور است تا کمر همت بسته و برای پیوستن بر این جمع پربرکت تمام توان خود را به کار گیرند: «یجسیء - والله - ثلاث مائة و بضعة عشر رجلاً فیهم خمسون امرأة یجتمعون بمكة؛ علی غیر میعاد»؛^۱ «به خدا سوگند ۳۱۳ تن که پنجاه تن از بانوان نیز در میانشان حضور دارند، بدون هیچ قرار قبلی، در مکه گرد هم جمع خواهند شد».

پس یاوران مهدی علیه السلام به حق از صفاتی عالی و کمالاتی والا برخوردارند و پیوستن به این مجموعه با فضیلت، برای همگان امکان‌پذیر است؛ زیرا دلیل معتبری در دست نداریم که یاران امام مهدی علیه السلام افرادی معین - با نام و مشخصات خاص - هستند بنابراین هر

۱. امام باقر علیه السلام، بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۲۲۳

کس می‌تواند با طرح این احتمال که شاید من یکی از یاران ویژه حضرت مهدی علیه السلام باشم، انگیزه‌های درونی خود را تقویت کند و با تلاش فراوان، به جرگه یاران ویژه حضرت نائل آید. از طرفی اگر همت پیوستن به جمع یاران ویژه حضرت را نداشته باشیم؛ می‌توانیم جزو خیل عظیم همراهان حضرت و لشکر همگانی آن عزیز قرار گیریم.

آری باید بکوشیم تا جایی که ممکن است در این مسیر گام برداریم و البته نباید ناامید بود چرا که هر کس به مقدار توان و تلاش خویش درجاتی از یاران امام را خواهد داشت.^۱

۱. برای اطلاع بیشتر از صفات یاران، ر.کند: «نصرت‌الله آیتی، مهدی یاوران، فصلنامه انتظار، سال دوم، شماره ۳، بهار ۱۳۸۱».

وظایف منتظران

مرتضی نائینی

در روایات، برای انتظار فرج، ثوابهای زیادی، بیان شده است.

«المنتظر لامرنا كالمتشحط بدمه فی سبیل الله»^۱. منتظر امر ما، چون به خون غلطیده در راه خداست. و «افضل اعمال شیعتنا انتظار الفرج»^۲. انتظار فرج، برترین اعمال شیعیان ماست به گونه‌ای از این فضیلت‌ها اشاره دارد. با دقت در این روایت و روایات مشابه روشن می‌شود که در فرهنگ اهل بیت علیهم‌السلام، انتظار نه صرفاً یک حالت روانی، بلکه از مقوله عمل شمرده شده است، پس اگر انتظار، یک عمل است، منتظر هم باید عامل باشد. اگر منتظران، با وظایف خود آشنا نباشند و به آن عمل نکنند، تاریخ تکرار خواهد شد و همان گونه که در زمان امام حسین علیه‌السلام، شیعیان فراوانی وجود داشتند، لیکن از میان آنها، تنها ۷۲ نفر به وظیفه خود عمل کردند و لذا امام حسین علیه‌السلام تنها ماند و آن چه نمی‌بایست اتفاق

۱. کمال الدین، ص ۶۴۵

۲. بحار الانوار، ج ۵۱، ص ۱۵۶.

بیفتد، اتفاق افتاد، در زمان غیبت هم، چنانچه شیعیان به وظایف خود عمل نکنند، امام زمانشان تنها خواهد ماند و ظهورش به تأخیر خواهد افتاد.

در اینجا پاره‌ای از وظایف شیعه در دوران غیبت را بر شمرده و به توضیح برخی از آنها می‌پردازیم:
 وظایف منتظران در دو مقوله فردی و اجتماعی قابل بررسی است:

وظایف فردی:

۱- معرفت امام:

امام کاظم علیه السلام: افضل العبادة بعد المعرفة انتظارالفرج.
 برترین عبادت پس از معرفت، انتظار فرج است. امام هشتم در معرفی امام مهدی علیه السلام می‌فرماید: یکون اولی الناس بالناس من أنفسهم و أشفق علیهم من آبائهم و امهاتهم.
 امام نسبت به مردم از خودشان سزاوارتر و بر آنان از پدر و مادرانشان مهربانتر است.

تذکر:

مشکل عمده جامعه ما، بسط سطحی مهدویت گرایي است.

باید اذعان داشت که مهدویت و انتظار، نه از حیث عقیدتی، نه از حیث اندیشه و تفکر، و نه از حیث سلوک و رفتار، عمق چندانی در بین مردم و خصوصاً جوانان ما

ندارد و در همین راستا، ضررهای فراوانی متوجه نظام ما شده است.

مهم‌ترین ریشه این مشکل، برخورد سنتی مردم با مهدویت و انتظار است، متأسفانه مردم ما عادت کرده‌اند، آنچه را که آسان‌تر است و برای تأمین زندگی مادی و عادی آنان، سودمندتر به نظر می‌رسد، برگزینند و گرایش کمتری به مقوله‌های معرفتی و تعهد آور داشته باشند. مثلاً نیمه شعبان را بهانه‌ای برای طاق نصرت بستن و تزیین معابر و برگزاری جشن‌ها قرار می‌دهند و مداحی‌ها را بر سخنرانی‌ها و دریافت پیام‌های مهدویت و انتظار ترجیح می‌دهند.

(البته باید توجه داشت که بستن طاق نصرت و چراغانی‌ها هر چه بیشتر و بهتر باید انجام شود، اما باید رفتار ما به گونه‌ای باشد که علاوه بر استفاده از نور ظاهری آنها، از نور معرفت صاحب آنها بهره‌مند گردیم).

اکثر مردم، زیارت جمکران و نماز صاحب الزمان عجل الله فرجه را تنها ابزاری برای درخواست حوائج از آن بزرگوار می‌شمارند.

و به جای آنکه امام را برای امام بخواهند، امام را برای خود می‌خواهند، و از این که شناختی نسبت به مقام و مرام آن عزیز سفر کرده ندارند، کمبودی حس نمی‌کنند، گویا هیچ وظیفه‌ای در ایام غیبت امام زمان عجل الله فرجه بر عهده افراد گذاشته نشده است.

گر معرفت دهندت بفروش کیمیا را   گر کیمیا دهندت، بی معرفت کدایی

۲- محبت به امام:

﴿قل لا أسألكم عليه أجراً إلا المودة في القربى﴾^۱

بگو بر رسالت اجرتی نخواهم جز مودت به اهل بیتم.

امام زمان علیه السلام: فلیعمل کل امری منکم بما یقرب به من محبتنا و یجتنب ما یدینه من کراهتنا و سخطنا.^۲ هر یک از شما باید کاری کند که وی را به محبت و دوستی ما نزدیک می نماید و از آنچه که خوش آیند ما نبوده و باعث کراهت و خشم ماست، دوری گزیند. برخی از جلوه‌های محبت از این قرارند:
- یاد حضرت

- دعا برای سلامتی و ظهور حضرت
اکثروا الدعاء بتعجیل الفرج^۳، برای تعجیل فرج زیاد دعا کنید.

إن الرضا علیه السلام کان یأمر بالدعاء لصاحب الامر^۴
امام رضا علیه السلام، پیوسته دعا برای صاحب الامر (حضرت مهدی عجل الله فرجه) را امر می فرمودند.

- صدقه دادن برای سلامتی حضرت

- تقدیم خواست او بر خواست خود

۱. شوری، ۲۳.
۲. احتجاج، ج ۲، ص ۵۹۹.
۳. کمال الدین، ج ۲، ص ۴۸۵.
۴. بحار، ج ۹۲، ص ۳۳۰.

منصور بزرگ می‌گوید: به امام صادق علیه السلام عرض کردم: ای آقای من، چه بسیار از شما یاد سلمان فارسی را می‌شنوم؟ فرمود: نگو سلمان فارسی، بگو سلمان محمدی صلوات الله وسلامه آیا می‌دانی چرا بسیار از او یاد می‌کنم؟ عرض کردم نه.

فرمود: برای سه صفت: ۱- مقدم داشتن خواسته
امیرمؤمنان علیه السلام بر خواسته خودش ۲- دوست داشتن فقرا
۳- دوست داشتن علم و علماء.^۱
- تلاش در کسب رضایت او:

اعمال و رفتار و گفتار منتظر بایستی بر وفق رضای محبوب باشد. منتظر باید ببیند، امام چه می‌پسندد. آیا از کار او راضی است یا نه؟

به قول امام راحل رحمه الله: توجه داشته باشید که در کارهایتان جوری نباشد که وقتی بر امام زمان علیه السلام عرضه شد، خدای نخواست، آزرده بشوند و پیش ملائکه الله یک قدری سرافکنده بشوند که، این‌ها شیعه‌های من هستند. این‌ها دوستان من هستند و بر خلاف مقاصد خدا عمل کردند... باید ماها و شماها طوری رفتار کنیم که رضایت آن بزرگوار را که رضایت خداست، به دست بیاوریم.

- تجدید بیعت (اللهم انی أجدد... عهداً و عقداً و بیعة

له فی عنقی)^۲

۱. مکیال المکارم، ج ۲، ص ۴۵۰.

۲. دعای عهد.

خدایا من با او... تجدید عهد و پیمان نموده، بار دیگر بیعت او را
برگردن می‌نهم.

- اشتیاق (عزیز علیّ أن اری الخلق ولا تُسری)¹، برایم
دشوار است که دیگران را ببینم و تو در منظره‌ها نیایی
- اظهار ناراحتی از فراق

اللّهم إنا نشکوا الیک فقد نبینا و غیبة ولینا²،
خدایا به تو از فقدان پیامبر و غیبت ولی مان شکوه می‌کنیم.

۳- اطاعت

ولو أن اشیاعنا وفقهم اللّهُ لطاعته، علی اجتماع من
القلوب فی الوفاء بالعهد علیهم لما تأخر عنهم الیمن
بلقائنا.³ اگر پیروان ما - که خداوند آنان را به طاعت
خویش توفیق دهد - بر وفای به عهدی که بر آنان است،
یکدل باشند هرگز توفیق دیدار ما از آنان به تأخیر
نمی‌افتاد.

امام صادق علیه السلام: هُم اطوع له من الأمة لسیدها⁴،

اطاعت آنان از مهدی علیه السلام از فرمانبرداری کنیز در برابر
مولایش بیشتر است.

۴- تأسی

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم:

۱. دعای ندبه.
۲. دعای افتتاح.
۳. احتجاج، ج ۲، ص ۶۰۲.
۴. بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۲۰۸.

طوبى لمن أدرك قائم أهل بيتى و هو يأتى به فى غيبته
قبل قيامه^١،

خوشا به حال كسى كه قائم اهل بيت مرا درك مى كند و او در
دوران غيبت و قبل از قيامش به او تأسى مى جسته است.

برخى از صفات حضرت كه در آنها بايد به ايشان
تأسى نمود عبارتند از:
- تقوا

امام رضا عليه السلام: يكون... أتقى الناس^٢، او...
پرهيزكارترين مردم است.

امام صادق عليه السلام: من سره أن يكون من أصحاب القائم
فليتنظر وليعمل بالورع و محاسن الاخلاق و هو منتظر^٣،
آنكه دوست دارد از ياران قائم باشد پس منتظر باشد، و ورع و
حسن خلق داشته باشد.

- عبادت

امام كاظم عليه السلام: يعتوره مع سمرته صفة من سهر الليل
بأبى من ليله يرعى النجوم ساجداً و راكعاً - مهدي عليه السلام
بر اثر تهجد و شب زنده دارى رنگش به زردى متمايل
است، پدرم فدای كسى باد كه شبها در حال سجده و
ركوع، طلوع و غروب ستارگان را رصد مى كند.^٤
- سخت كوشى و جهاد

١. بحار، ٥١، ٧٢.

٢. الزام الناصب، ص ٩.

٣. بحار الانوار، ٥٢، ١٤٠.

٤. همان، ٨٦، ص ٨١.

امام رضا علیه السلام: المجاهد المجتهد...^۱

- زهد

امام صادق علیه السلام: ما لبأسه الا الغليظ ولا طعامه الا

الجشيب^۲،

لباس او جز پوشاکی درشت و غذایش جز سخت و بی خورش نیست.

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم: لا يضع حجراً على حجر^۳،

سنگی بر سنگی بنا نمی نهد (از متاع دنیا چیزی بر نگیرد)

- عدالت

امام باقر علیه السلام: يعدل في خلق الرحمان، البر منهم

والفاجر^۴،

با بندگان خدا - چه نیکوکار و چه بدکار - عدالت می ورزد.

- سخاوت

امام صادق علیه السلام: المهدي سميح بالمال^۵،

بخشندهای است که مال را به وفور می بخشد.

امام رضا علیه السلام: يكون... أسخى الناس^۶،

با سخاوت ترین مردمان است.

- موضع گیری در برابر بدعت ها

۱. جمال الاسبوع، ۳۱۰.

۲. غیبت نعمانی، ۱۲۲.

۳. الملاحم والفتن، ۱۰۸.

۴. منتخب الاثر، ص ۳۱۰.

۵. الملاحم والفتن، ۱۳۷.

۶. الزام الناصب، ص ۹.

لا يدع بدعة إلا أزالها.

بدعتی نمی ماند جز آنکه از بین می برد.

- نصیحت و خیرخواهی

الولیٰ الناصح^۱

- صبر و بردباری

عليه... صبرُ أيوب^۲

وظایف اجتماعی:

این وظایف در دو بخش قابل بررسی است:

الف - وظایف مردمی ب - وظایف حاکمیت

الف - وظایف مردمی عبارتند از:

۱- دفاع و حمایت از حرکت‌هایی که در جهت اهداف

حضرت باشد مثل انقلاب اسلامی ایران

۲- تکریم و بزرگداشت نام و یاد حضرت از راههای:

- قرار دادن موقوفات

- برقراری مجالس بزرگداشت (جشن‌ها، دعای

ندبه،...)

- شرکت در مجالس بزرگداشت

ب - وظایف نهادهای حکومتی:

۱- بسط فرهنگ مهدویت، از طریق راه کارهای

مناسب در:

- جهان (مسلمین و غیر مسلمین)

۱. الزام الناصب، ص ۲۳۳.

۲. زیارت حضرت صاحب الامر علیه السلام.

۳. امام صادق علیه السلام، عیون اخبار الرضا، ج ۱، ص ۳۶.

- ایران

۲- تئوریزه کردن فرهنگ مهدویت: از آن جایی که امروزه تئوریهای مختلفی در مورد پایان تاریخ مطرح است و تنور بحث «جهانی شدن» داغ می‌باشد، بایستی حکومت جهانی امام زمان علیه السلام را با عنوان بهترین تئوری و کارآمدترین گزینه برای پایان تاریخ، به جهانیان معرفی کرد.

۳- ارائه الگوهای مناسب از حکومت دینی به جهانیان، تا اینکه در پرتو آن، جامعه جهانی به حکومت مهدوی علاقه‌مند شده و مهینای آن گردد.

۴- فراهم ساختن زمینه‌های مردمی برای ظهور حضرت «فیوژن للمهدی سلطانه»

۵- شناسایی اهداف حکومت جهانی (مانند: عدالت، بسط معنویت، امنیت، رفاه...) و تلاش در بدست آوردن راه کارهای مناسب برای نزدیک شدن به آن اهداف.

۶- نیروسازی

کارگری منتظر واقعی است که به این نیت تلاش و کار می‌کند که جامعه‌ای با پایه‌های قوی اقتصادی و در خور حکومت امام مهدی علیه السلام بسازد.

معلم و استادی منتظر واقعی است که به این نیت درس بدهد که شاگردانی تربیت کند تا بازوان پرتوانی در حکومت جهانی باشند.

دانش‌آموزی، منتظر واقعی است که درس بخواند تا در عصر ظهور بتواند باری از دوش حضرت بردارد.

پدر و مادری، منتظر واقعی است که فرزندان خود را به گونه‌ای تربیت کند که در خدمت اهداف حضرت باشند. دانشجویی منتظر واقعی است که فرا گرفتن تخصص خود را برای حکومت جهانی و تحمل مسئولیتی در آن جایگاه، قرار دهد.

روحانی‌ای منتظر واقعی است که در مواعظ خود، مردم را تشنه و مهیای برقراری حکومت جهانی نماید. چنانچه مردم از اولین روزهای سیاه غیبت با حال تباه خود آشنا می‌شدند، عصر ظلمت اینگونه طولانی نمی‌شد. همه مردم، بالاخص کسانی که دارای وظیفه بیان این گونه مسائل بوده‌اند و از گفتن آن غفلت یا تعافل ورزیده‌اند، باید سخت غمگین و شرمسار باشند. چرا ما به وظیفه‌های دوران غیبت عمل نمی‌کنیم؟

پاسخ این سؤال آن است که ما به عصر غیبت خو گرفته‌ایم و به تیرگی‌ها و تاریکی‌ها عادت نموده‌ایم. اعتیاد و خو گرفتن انسان به هر چیزی، مانند مسئله فطرت و طبیعت انسان را به سوی آن جذب می‌کند، به طوری که گویی اراده و اختیار را از او گرفته است. این قدرت را خدا به انسان داده تا با خو گرفتن به خوبی‌ها بدون زحمت به سوی آنها جذب شوند و از بدی‌ها کناره گیرند.

لذا امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: العادة طبع ثان.

اعتیادهای اجتماعی، قدرتی بسیار بیشتر از اعتیادهای فردی دارند، یکی از عادت‌های شوم اجتماعی، خو گرفتن

به وضع موجود است.

در حالیکه اگر کسی بتواند عادت‌های اشتباه را کنار زده و خود را به خصلت‌های ارزنده انسانی زینت دهد، به بهترین مقامات عالی دست می‌یابد.

حضرت علی علیه السلام: بغلبة العادات الوصول الی أشرف المقامات.

ترک اعتیاد اجتماعی و رها شدن از قید و بند غفلت از ظهور حضرت انسان را به برترین مقامات می‌رساند و در پرتو انتظار ظهور، نه تنها از قید و بند غفلت از آن حضرت رها می‌شود، بلکه غیبت برای او به منزله مشاهده، می‌شود:

امام سجاد علیه السلام: یا ابا خالد! إن اهل زمان غیبه، القائلون بامامته، المنتظرین لظهوره افضل اهل کل زمان، لأن الله تعالى ذكره أعطاهم من العقول والأفهام والمعرفة ما صارت به الغیبة عندهم بمنزلة المشاهدة و جعلهم فی ذلك الزمان بمنزلة المجاهدين بین یدی رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم بالسيف، اولئك المخلصون حقاً و شیعتنا صدقاً والدعاة الی دین الله سرّاً و جهراً.

ای ابا خالد همانا اهل دوران غیبت او، که قائل به امامت او و منتظر ظهور اویند، از اهل هر زمانی برترند، چرا که خداوند متعال، عقل و درک و معرفتی به آنان داده است که غیبت در نزد آنان چون مشاهده است.

خداوند آنان را چون مجاهدین کنار رسول خدا قرار داده.
آنها مخلصان حقیقی و شیعیان واقعی‌اند و دعوت‌گران
سری و آشکارا به دین خدایند.

و قال عليه السلام: انتظار الفرج من أعظم الفرج.
برترین گشایش انتظار فرج است.

اندیشه مهدویت و آسیب‌ها

محمدصابر جعفری

هر امر مهم و خطیر به نسبت اهمیتش در معرض خطرات و آسیب‌هایی است. مقوله مهم مهدویت با اثرات بسیار حیاتبخش و بهجت‌زا که کمترین نتیجه آن امید به آینده و سر فرود نیاوردن در مقابل حوادث، ظلم و ستم و سختی‌هاست، نیز از این قاعده مستثنی نیست. هدف این نوشتار، بررسی اجمالی برخی آسیب‌ها با تبیین آثار و خاستگاه، سپس راه مبارزه و درمان آنهاست.

۱. برداشت‌های انحرافی از انتظار فرج

برخی انتظار را صرفاً یک حالت روانی و منفعلانه می‌پندارند و نهایت وظیفه خویش را دعا برای فرج یا امر به معروف و نهی از منکرهای جزئی می‌دانند، نه بیشتر. رکود و سستی، بی‌تفاوتی و بی‌توجهی به شرایط زمان و جامعه خود، سرتسلیم فرود آوردن در مقابل بدی‌ها و ستم‌ها و بازیچه سیاست‌بازان و منحرفان گشتن و مقابله با هر حرکت اصلاحی و قیام ... برخی از نتایج این دیدگاه است.

۲. افراط و تفریط در ارائه چهره مهر و قهر از حضرت برخی امام را چهره خشونت آفرین تصویر کرده اند و به دلیل عدم نگاه جامع به دین، بدون بررسی سندی و دلالی، به شنیده ها و توهمات خود بسنده می کنند. گروهی دیگر امام را صرفاً شخصیتی تصور کرده اند که گویا هیچ مبارزه و جهادی ندارند، همه امور به معجزه حل می گردد. این برداشتها، هر دو به وادی افراط و تفریط گراییده اند.

امام مطابق روایات و سیره سلف صالح خویش؛ پدری است مهربان و از مادر مهربان تر «یکون ... اشفق علیهم من آبائهم و امهاتهم و ...»^۱.

اما این مهربانی ولی خدا، چون مهر خدا، از حکمت او سرچشمه گرفته است. چون طیبی حاذق که تیغ جراحی او از مهر و محبت اوست و پس از به کار بردن انواع مداواهاست.

۳. طرح مباحث غیر ضروری:

برخی با طرح مباحث غیر مفید یا کم ثمر، چون ازدواج، مسکن، فرزندان و ... اذهان افراد را از وظایف اصلی خویش نسبت به امام و زمینه سازی فردی و اجتماعی برای ظهور باز می دارند.

البته این سوالات پاسخ مناسب خود را می طلبند. ولی

۱. صدوق، من لایحضره الفقیه، ج ۴، ص ۴۱۸.

از آنجا که لازمه غیبت اخفا است، با توجه به روایات به ضرس قاطع نمی توان نظریه ای را مطرح ساخت اما عده ای هم خویش را این امور قرار داده و از مسایل واقعی و اصلی غافل می مانند.

۴. تعجیل ، شتابزدگی:

شتابزدگی آفت دیگری است که دامن برخی را گرفته است. گرچه نزدیک شمردن ظهور و مهیای ظهور بودن و کوشش برای زمینه سازی ظهور، بسیار مفید و پرثمر است. لیکن نبایستی شتابزده بود. شتابزدگی برگرفته از عدم درک حکمت و مصلحت خداست و گاه موجب یأس و ناامیدی یا رویکرد به شیادان و مدعیان دروغین می گردد.

۵. توقیت:

تعیین وقت ظهور مسأله ای است که در روایات ما تصریح شده است که هر کس زمانی برای ظهور تعیین کند؛ دروغگو است و بایستی تکذیب گردد. امام باقر علیه السلام در روایتی سه بار فرمودند:

كذب الوقتون؛ كذب الوقتون؛ كذب الوقتون

البته امید به نزدیکی ظهور و تهییؤ برای آن امری مطلوب است اما تعیین ظهور توسط هر کسی که باشد، بایستی تکذیب گردد.

تذکر: گاه مطالبی به برخی علماء نسبت می دهند که با

کمی بررسی مشخص می گردد؛ مسأله چنین بوده است و این استناد، استنادی صحیح نبوده یا سخن آن عزیز مورد تحریف قرار گرفته است.

۶. تطبیق:

عده ای بدون قدرت تشخیص روایات صحیح و سقیم از هم و صرفاً بر اساس توهمات و بافته های ذهنی خویش یا یافته های خود از طریق ریاضتهای غیر مشروع گمانه هایی می زنند و هر از چند گاه، علامتی را بر شخص یا اشخاصی منطبق می سازند، در نتیجه با عدم تحقق ظهور در آن دوره، باعث یأس و ناامیدی و حتی استهزاء و تکذیب باور مهدویت می گردد.

۷. ملاقات گرایی:

برخی تمام هم خویش را در دیدار امام خلاصه کرده اند. اینان به دیگران نیز این گونه القاء می کنند، گویا هیچ وظیفه ای جز دیدار امام ندارند. غافل از این که آنچه مهم است؛ توجه و عنایت امام است. خیلی ها امام زمان خویش را دیدند و بر امام شمشیر کشیدند. تذکر دیگر این که گرچه عده ای زیادی در طول تاریخ خدمت امام رسیده اند. ولی فراموش نکنیم دوران، دوران غیبت است و قرار نیست همه به خدمت امام برسند. بنابراین تأکید زیاد بر دیدار و ملاک محبوبیت و معنویت را دیدار امام قرار دادن، باعث یأس و ناامیدی (در اثر عدم دیدار)

و تکذیب باور مهدویت است.

دیدار امر مطلوبی است: اما آنچه مهم است و ویژگی منتظران امام است، انجام وظایفی است که برای او رقم زده اند.

۱. مدعیان دروغین مهدویت، نیابت خاصه و عامه

همیشه کسانی بوده‌اند که در مقابل گوهر ناب، بدل آن را ارائه داده‌اند. در مقابل پیامبران، مدعیان دروغین پیامبری، قد علم کرده‌اند. در بحث مهدویت نیز همیشه چنین بوده است. مخصوصاً با دست و حمایت دسیسه‌بازان و سیاست‌بازان، فرقه‌های متفاوتی چون بهائیت و ... رخ نشان داده‌اند و مردمان بی بصیرت را به وادی گمراهی کشانده‌اند. مدعیان نیابت خاصه؛ ارتباط ویژه با امام، و کالت، پیام آوردن از امام و پیام نزد امام بردن، نیز به دلایل سیاسی یا هوی و هوس و حتی مشکلات روحی و روانی هر از چندگاه سر بر می‌آورند. و در آخر، عده‌ای برخلاف تأکیدات روایات و استدلال عقلی که بایستی در دروان غیبت به کار شناسان و فقها مراجعه نمود و از ایشان مدد گرفت؛ در مقابل راه دین؛ بیراهه‌ها را در قالب دراویش و ... با طرح ریاضتها و سیر و سلوک‌های که در دین نیامده و بلکه برخلاف سنت پیامبر گرامی اسلام ﷺ، ائمه اطهار علیهم‌السلام است، به ابتهاج‌ها و لذت‌های روحی دیگران را می‌خوانند، و خود را به عنوان جانشینان وحی قلمداد می‌نمایند و افراد را از وظایف

اصلی باز می‌دارند و ....

راه مبارزه و درمان:

۱. مهمترین و اصلی‌ترین راه مبارزه؛ حساسیت علماء، واندیشمندان به ورود خرافات و آسیب‌ها و مبارزه جدی و به موقع و مؤثر با این آسیب‌هاست.
۲. علم و بصیرت در حوزه دین؛ آشنایی با دین و راه و سیره اهل بیت علیهم‌السلام از بسیاری از این انحرافات انسان را بیمه می‌سازد.
۳. علم و بصیرت در حوزه سیاست؛ دشمن‌شناسی و با خبری از آنچه در عرصه سیاست و جامعه رخ می‌نماید. دیدن دست پنهان استکبار و سیاست‌بازان برای ترزیق روحیهٔ خمودی و رکود و بی‌تفاوتی و ایجاد فرقه‌ها و گروه‌ها برای تشنت و انحراف جامعه دینی.^۱

۱. برای اطلاع بیشتر، ر.ک: محمدصابر جعفری، اندیشه مهدویت و آسیب‌ها، فصلنامه انتظار، شماره پانزدهم، بهار ۱۳۸۴.

پرسش و پاسخ

(ملاقات، جزیره خضرا، طول عمر)

سید جعفر موسوی نسب

یک. ملاقات

پرسش. آیا می‌توان امام زمان علیه السلام را در زمان غیبت مشاهده کرد؟ چرا حدیث مستندی از ائمه علیهم السلام نداریم که بیان کند امام علیه السلام را می‌توان در زمان غیبت دید؟ آیا دیدن امام علیه السلام منافاتی با توقیع شیخ مفید (ره) ندارد که امام علیه السلام در آن فرموده است: «الا فمن ادعی المشاهدة... فهو كذاب مفتر»؟

پاسخ. در جواب باید گفت: بله، می‌توان در زمان غیبت، آن حضرت را دید. در این زمینه توجه به دو نکته بایسته است:

۱. بر اساس عقیده شیعه - که از قرآن و روایات گرفته شده - همیشه باید امام و حجت خدا، با بدن عنصری و مادی، بر روی کره خاکی موجود باشد.^۱ با چنین فرضی، دیدن امام علیه السلام امری طبیعی خواهد بود.
۲. روایاتی داریم که حضرت در بین مردم تردد می‌کند، در بازارشان راه می‌رود و بر فرش‌های آنان گام می‌نهد.^۲

۱. کافی، ج ۱، ص ۱۷۸.

۲. نعمانی، الفیه، ص ۱۶۱.

بر این اساس مشاهده آن حضرت امری غیر عادی نخواهد بود. بله، چون حضرت ناگزیر به غیبت بودند، باید از انظار مردم مخفی می‌شدند. این خفا می‌تواند به دو گونه باشد:

۱. خفای شخصیت؛ یعنی، حضرت دیده می‌شوند؛ ولی شناخته نمی‌شوند. طبق این بیان، «رؤیت» امری طبیعی است که اتفاق افتاده و می‌افتد؛ ولی بیننده حضرت را نمی‌شناسد.

۲. خفای شخص؛ یعنی، وجود مقدس حضرت دیده نمی‌شود و بدن شریف ایشان نیز از دیدگان پنهان است. طبق این عقیده نیز دیدن حضرت امری ناممکن نیست؛ زیرا چه بسا بر اساس مصالحی، کسانی موفق به دیدن حضرت مشرف بشوند، ولی ایشان را شناسند یا حتی در موارد نادری آن بزرگوار را بشناسند. به خصوص در زمینه «حج» روایت داریم که آن حضرت در موسم حج حاضر می‌شوند و مردم ایشان را می‌بینند، ولی نمی‌شناسند.^۱

بنابراین امام زمان علیه السلام را می‌توان دید. این سخنی است که بسیاری از علمای متقدم، متأخر و معاصر آن را پذیرفته‌اند. خاطرات نقل شده از سوی بزرگان - که وثاقت و دیانت آنان ثابت است - نیز مؤید این مطلب است.

در دوران غیبت، دیدار و ملاقات از حالت طبیعی و عادی خارج می‌شود. گاهی دیدار همراه با عدم شناخت

۱. کمال الدین، ج ۲، ص ۴۴.

حضرت است و گاهی برای عده‌ای خاص و بر اساس مصالح، همراه با شناخت است.

در رابطه با توقیع گفتنی است:

یکم. این توقیع برای آخرین سفیر خاص، جناب علی بن محمد سمري صادر شده است؛ نه برای شیخ مفید.^۱ دوم. با توجه به روایاتی که در رابطه با رؤیت وجود دارد، باید این دو دسته روایات را با هم سنجید و پیام صحیح آنها را دریافت. در مقام مقایسه و جمع روایات می‌توان چنین گفت:

توقیع در مقام بیان نفی نیابت و سفارت خاص کسی است که از جانب حضرت می‌باشد؛ زیرا در متن «توقیع» از لفظ مشاهده استفاده شده و این لفظ برای رؤیت همراه با شناخت به کار می‌رود. علاوه بر اینکه این توقیع در آخرین روزهای عمر نایب چهارم صادر شده است و پس از ایشان، دیگر کسی به عنوان نایب خاص از طرف حضرت معرفی نشد.

با توجه به این دو نکته می‌توان دریافت که حضرت در این توقیع شریف می‌فرماید: اگر کسی ادعا کند که من با امام زمان علیه السلام رابطه دارم ایشان را مشاهده می‌کنم و از طرف ایشان دارای پیام برای شما هستم، دروغگو است.

آنچه این برداشت را تأیید می‌کند، دو نکته است:

۱. طوسی، الغیبة، ص ۳۹۵، ح ۲۶۵.

۱. در ادامه توقیع حضرت به دو کلمه تکیه می‌کند: کذاب و مفتری (دروغگو و افترا زننده). اگر کسی حضرت را نبیند و بگوید دیده‌ام، «کذاب» و دروغگو است. در اینجا «واژه افترا» بی‌معنا است؛ افترا در جایی است که چیزی را به دروغ به حضرت نسبت دهد. بنابراین می‌توان از «توقیع» چنین استفاده کرد که هر کس ادعای نیابت و پیام‌رسانی داشته باشد، هم دروغگو بوده و هم افترا بسته است.

۲. «رؤیت» حضرت در دوران غیبت صغرا (دوران نواب خاص) نیز صورت نمی‌گرفته و افراد حضرت را نمی‌دیدند. پس معنا ندارد که حضرت به چهارمین نایب خاص، فقط در رابطه با عدم رؤیت سخن جدیدی مطرح کند، بلکه این سخن حضرت چیزی فراتر از صرف دیدن را بیان می‌کند.

از آنچه مطرح شد، می‌توان به خوبی دریافت که رؤیت حضرت عجلت‌الله امری ممکن است.

اما در ورای این سخنان، باید توجه داشت که نباید مسأله رؤیت و ملاقات امام زمان عجلت‌الله را به گونه‌ای مطرح کرد که گویا حضرت را هر کسی، هر وقت بخواهد، می‌تواند ببیند؛ و نیز نباید سخن هر کسی را که ادعای ملاقات می‌کند، پذیرفت. باید موضع‌گیری و حساسیت خاصی در این مورد داشت؛ زیرا عده‌ای سودجو و فرصت‌طلب، از مقدسات و احساسات پاک مردم سوء استفاده می‌کنند و با بیان اینکه من با امام عجلت‌الله رابطه دارم

و... انحرافات زیادی در جامعه ایجاد و مردم را از مسیر صحیح منحرف می‌کنند.

دو. جزیره خضرا

پرسش. آیا داستان جزیره خضرا واقعیت دارد یا خیر؟
پاسخ. آنچه در اینجا به دنبال آن هستیم، ارائه پاسخی مختصر، صریح و بی‌پرده، همراه با واقع‌گرایی، در رابطه با این داستان است.

ابتدا به اسباب پیدایش این داستان و اینکه از چه زمانی و از سوی چه کسانی به ما رسیده است، می‌پردازیم. سپس به نقد و بررسی صحت و عدم صحت آن روی می‌آوریم.

بررسی منابع داستان جزیره خضرا

اصل این قضیه به دو حکایت - که از دو شخص نقل شده است - باز می‌گردد:

حکایت اول

کمال الدین احمد بن محمد بن یحیی انباری آن را در سال ۵۴۳ هـ.ق (حدود ۹۰۰ سال قبل) نقل کرده است:

وی می‌گوید: در شبی که مصادف با ماه رمضان بود، مهمان وزیری به نام یحیی بن هبیره بودم. در آن ضیافت در کنار وزیر، مردی نشسته بود که سخت مورد احترام وی قرار داشت.

آن مرد گفت: با جمعی همراه پدرم به قصد تجارت به دریا رفتم. سرنوشت ما را به جزایر سرسبزی برد که در آنجا وفور نعمت بود. از ناخدا نام آنجا را جویا شدم، اظهار بی‌اطلاعی کرد. از مردم آن منطقه پرسیدم؛ گفتند: نام این شهر «مبارکه» است و مرکز اینجا «ظاهره» و حاکم آن «ظاهر» نام دارد. ما خواستیم مشغول تجارت شویم، لازم بود که مالیات خود را بپردازیم. سؤال کردیم: به چه شخصی پرداخت کنیم، نایب سلطان به ما معرفی شد. خدمت او رسیدیم، او از عقاید ما سؤال کرد، خود را معرفی نمودیم. نایب گفت: یهودی و نصرانی جزیه بدهند و از مسلمانان سؤالاتی کرد و فرمود: تمام اموال آنان مصادره گردد. از شهر «مبارکه» به «ظاهره» رفتیم و خدمت سلطان رسیدیم. بعد از هشت روز به شهر «رائقه» سفر کردیم و سپس به شهر «ظلموم» و از آنجا به شهر دیگری به نام «عناطیس» رفتیم. تمام این شهرها شیعه نشین و سرشار از نعمت‌های الهی بود و امیر هر کدام، از فرزندان امام زمان علیه السلام بودند. ما یک سال توقف داشتیم که امام زمان علیه السلام را ملاقات کنیم؛ ولی میسر نشد. از جمع ما فقط دو نفر جهت ملاقات حضرت ماندند و بقیه برگشتیم.^۱

حکایت دوم

علی بن فاضل مازندرانی آن را در سال ۶۹۹ هـ. ق.

۱. بحارالانوار، ج ۵۳، ص ۲۱۳.

(۷۰۰ سال پیش) نقل کرده است.

وی می‌گوید: در یکی از قریه‌های اندلس بودم که با کاروانی برخورد کردم. آنان گفتند: ما اهل منطقه‌ای در نزدیکی جزایر شیعیان هستیم. وقتی نام جزایر شیعیان را شنیدم، مشتاق سفر به آنجا شدم. سفر را آغاز نمودم تا به آنجا رسیدم. در آنجا بیان شد که ارزاق این جزیره از «جزیره خضرا» - که متعلق به امام زمان و اولاد آن حضرت است - می‌رسد.

منتظر شدم تا کشتی‌های ارزاق وارد شد. پیرمرد خوش سیمایی همراه آنان بود که مرا می‌شناخت. با او همسفر شدم تا به مقصود خود برسم. در مسیر خود آب‌های سفیدی را مشاهده کردم که آن پیرمرد گفت: این آب‌ها جزیره خضرا را احاطه نموده است و مانع می‌شود که دشمن وارد جزیره گردد. از آنجا که گذشتیم، چشمم به هفت قلعه استوار با دیوارهای محکم و برج‌های به آسمان کشیده شده خورد. از آنها که گذشتیم، وارد جزیره خضرا شدیم. در روز جمعه‌ای در نماز جمعه شرکت کردم و نماز جمعه را با سید شمس‌الدین ادا نمودم. بعد از نماز از سید شمس‌الدین پرسیدم: آیا امام زمان علیه السلام در مسجد حاضر بودند، گفت: نه، ولی من نایب خاص آن حضرت می‌باشم.

از او پرسیدم: آیا شما امام را مشاهده کرده‌ای؟ گفت: نه.

با سید شمس به خارج آن شهر رفتم، مردی خوش

سیما را مشاهده کردم. از سید پرسیدم: این مرد کیست؟
 جواب داد: او همراه یک نفر دیگر خادمان قبه هستند و
 کوهی را به من نشان داد و گفت: قبه در آنجا است. من
 هر صبح جمعه می‌روم آنجا و امام را زیارت می‌کنم. تو
 نیز بیا و امام را زیارت کن. رفتم به سمت قبه و از
 خادمان آنجا پرسیدم: آیا می‌شود امام را اینجا مشاهده
 کرد؟ گفتند: هرگز دیدن امام ممکن نیست!

بعد از سید شمس پرسیدم: چرا بعضی آیات قرآن با
 هم مرتبط نیستند؟ گفت: قرآن بر هفت حرف نازل شده
 است و قرآنی که عمر و ابوبکر تنظیم نمودند، بعضی از
 آیات را حذف کردند؛ لذا برخی آیات با هم مرتبط نیستند.
 روز جمعه‌ای در مسجد بودم، از بیرون مسجد سر و
 صدایی شنیدم. از سید شمس پرسیدم: این سر و صدا
 چیست؟ گفت: اینها سیصد نفر از یاران امام زمان علیه السلام
 هستند و منتظر فرج آن حضرت می‌باشند. از اینها سیزده
 نفر هنوز باقی مانده است که یاران حضرت کامل شوند.
 بعد پرسیدم: اساتید ما قایل اند روایاتی داریم که هر
 کس در غیبت امام علیه السلام، ادعای مشاهده آن حضرت را
 داشته باشد، تکذیبش کنید! سید شمس گفت: این مربوط
 به دوران بنی‌عباس است. بعد از او پرسیدم: آیا می‌شود
 امام را در غیبت دید؟ گفت: نه. گفتم: من از مخلصین اقا
 هستم. گفت: تو دو مرتبه آن حضرت را دیده‌ای. بعد از
 خمس پرسیدم، سید شمس گفت: حضرت خمس را بر
 شیعیانش مباح نموده است و پرداخت آن واجب نیست.

سپس سید شمس به من دستور داد که به وطن برگردم. مرا با همان کشتی که وارد جزیره خضرا شده بودم، برگرداندند.^۱

نکات مشترک دو حکایت

۱. محل سکونت امام زمان علیه السلام و فرزندان آن حضرت در جزیره‌ای میان دریا قرار دارد.
۲. امام زمان علیه السلام اکنون دارای همسر و فرزند می‌باشند.
۳. جزیره‌ای که امام زمان علیه السلام در آن زندگی می‌کند، بسیار خوش آب و هوا و سرسبز است و در نقاط دیگر دنیا نظیر ندارد.
۴. در آن جزیره، می‌توان امام زمان علیه السلام را مشاهده کرد.
۵. نظم اجتماعی، رفاه و کیفیت سلوک مردم در آن جزایر بسیار عالی است.
۶. ناقلان هر دو داستان (انبیاری و فاضل مازندرانی)، دو شخص مجهول می‌باشند.

نظریات راجع به این دو حکایت:

۱. گروهی اندک بر این عقیده‌اند که این داستان واقعی است.
۲. برخی از کسانی که اصل داستان را پذیرفته‌اند، آن

۱. بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۱۵۹.

را با «مثلث برمودا» تطبیق داده‌اند.^۱

۳. پژوهشگران سترگی چون شیخ جعفر کاشف الغطاء، آقا بزرگ تهرانی، علامه شوشتری، علامه جعفر مرتضی عاملی، محمد باقر بهبودی و... بر این عقیده‌اند که داستان «جزیره خضرا» واقعیت ندارد و بر دو حکایتی که اصل داستان را پایه‌گذاری کرده‌اند، اشکالات متعدّد سندی، تاریخی و متنی وارد نموده. و آن دو نقل را کاملاً از درجه اعتبار ساقط کرده‌اند.

اینک به اختصار، به ذکر برخی اشکالاتی که به هر یک از این دو حکایت وارد است، به صورت مجزاً می‌پردازیم:

یک. حکایت علی بن فاضل مازندرانی

اشکالات سندی:

۱-۱. مرحوم علامه مجلسی رحمه الله در کتاب بحار الانوار تصریح کرده که این حکایت را در کتاب‌های معتبر نیافته است و به همین علت آن را به صورت مستقل در یک باب جداگانه نقل کرده است.^۲

۱-۲. هیچ یک از علما و بزرگان معاصر علی بن فاضل مازندرانی، همچون علامه حلی رحمه الله، و ابن

۱. ناجی نجار، جزیره خضرا و تحقیق پیرامون مثلث برمودا؛ سید جعفر رفیعی، جزیره خضرا.

۲. بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۱۶۹.

داودرحمه الله^۱ اسمی از او و داستانش به میان نیاورده‌اند. این قضیه از چند حال خارج نیست:

یا معاصران وی داستان او را دروغ و باطل تلقی کرده‌اند؛ یا اصلاً چنین داستانی را نشنیده‌اند و یا اینکه این داستان در زمان‌های بعد از آنان ساخته شده است.

۳. در میان منابع موجود، قدیمی‌ترین مأخذی که برای این داستان به چشم می‌خورد، کتاب مجالس المؤمنین اثر قاضی نورالله شوشتری است. او در سال ۱۰۱۹ هـ. ق به شهادت رسیده است؛ در حالی که داستان جزیره خضرا مربوط به سال ۶۹۹ هـ. ق است.^۲ بر این روایت از نظر سندی اشکالاتی دیگری نیز وارد است که علاقه‌مندان می‌توانند به منابعی که در پایان معرفی می‌گردد، مراجعه کنند.

۲. اشکالات متنی:

در داستان علی بن فاضل به مطالبی اشاره شده که با بسیاری از مسلمات دینی سازگاری ندارد و روایات زیادی بر خلاف آن مطالب وجود دارد که به برخی از آنها اشاره می‌شود:

۱-۲. در متن روایت آمده است: فاضل مازندرانی از شخصی به نام سید شمس الدین می‌پرسد: چرا میان برخی آیات قرآن کریم، ارتباط منطقی وجود ندارد؟ سید

۱. وی صاحب کتاب رجالی، معروف به رجال ابن داود است، که در سال ۷۰۷ هجری قمری از تألیف کتاب رجالی خود فارغ شده است. (به نقل از جزیره خضرا، افسانه یا واقعیت، ترجمه طریفه دار).

۲. جعفر مرتضی‌عاملی، جزیره خضرا، افسانه یا واقعیت، ص ۱۹۰.

شمس الدین پاسخ می‌دهد: این قرآنی است که خلیفه اول (ابوبکر) جمع‌آوری کرده و بعضی آیات آن را حذف نموده است؛ ولی قرآن امام علی علیه السلام را قبول نکرد! به همین جهت بعضی از آیات با هم سازگاری ندارند.

همان‌گونه که مشاهده می‌شود، اگر کسی این قسمت حکایت را قبول کند، قائل به تحریف قرآن شده است! این مطلب به اجماع شیعه و سنی و به موجب صریح آیه «أنا نحن نزلنا الذكر و أنا له لحافظون»^۱ باطل و مردود است. از اینها گذشته، اهتمام و توجه زیاد مسلمانان به نوشتن و حفظ قرآن و تعدد نسخه‌ها و شیوع آن در بین مسلمین، از زمان پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و زیر نظر مستقیم آن حضرت، تا حدی بود که تبدیل و تحریف آن، از امور محال و ممتنع به حساب می‌آید.^۲

۲-۲. متن حکایت، مکان و محل سکونت آن حضرت را «جزیره خضرا» معرفی می‌کند. این مطلب بر خلاف بسیاری از روایات است که در ادامه به چند نمونه از آنها اشاره می‌شود:

الف. امام صادق علیه السلام می‌فرماید:

«کسی از مکان سکونت آن حضرت اطلاع ندارد؛ مگر خدمتکار آن حضرت».^۳

ب. آن حضرت همچنین می‌فرماید:

۱. حجر، آیه ۹.

۲. در این رابطه کتاب حقائق هامة حول القرآن الکریم نوشته علامه جعفر مرتضی، بحث‌های دقیقی دارد؛ که علاقه‌مندان می‌توانند به آن مراجعه کنند.

۳. بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۱۵۳.

«امام زمان علیه السلام در بین مردم به طور ناشناسی در همه جا حضور پیدا می‌کند؛ ولی مردم او را نمی‌شناسند؛ مگر آنکه حضرت، با اذن پروردگار، خود را به خواص معرفی فرماید»^۱

۲-۳. در متن حکایت آمده است: جزیره خضرا دارای هفت حصار و از برج‌های محکم دفاعی برخوردار است تا دشمنان نتوانند وارد آن جزیره شوند. از طرفی قهرمان داستان «جزیره خضرا» قائل است که آن جزیره به وسیله آب‌های سفیدی - که در اطراف آن وجود دارد - همراه با نیروی غیبی، محافظت می‌گردد.

همان گونه که مشاهده می‌شود، صدر و ذیل این گفتار، با هم سازگاری ندارد؛ زیرا جزیره‌ای که با نیروی غیبی و آب‌های سفید محافظت می‌گردد؛ دیگر چه نیازی به هفت حصار محکم و برج‌های آن چنانی دارد؟!

۲-۴. در متن حکایت از قول خادمان «قبّه» نقل شده است: رؤیت امام علیه السلام غیر ممکن است؛ ولی در گفت‌وگو با سید شمس‌الدین، او می‌گوید: هر مؤمن با اخلاص می‌تواند امام را ببیند، ولی او را نمی‌شناسد.

چگونه می‌توان بین غیر ممکن بودن رؤیت و دیدن مشروط جمع کرد؟!

۲-۵. در یک روز جمعه، راوی داستان سر و صدای زیادی از بیرون مسجد می‌شنود. از سید شمس‌الدین

۱. بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۱۵۴.

می پرسد: این سر و صدا چیست؟ او می گوید: اینها سیصد نفر از یاران امام زمان علیه السلام هستند و منتظر سیزده نفر دیگرند.

اگر این مطلب را بپذیریم، باید قائل به طولانی بودن عمر آن سیصد نفر و حیات آنان تا حال باشیم و بپذیریم که حیات آنها تا زمان ظهور حضرت ادامه دارد. البته هیچ دلیلی بر این مطلب نداریم و دلایل طول عمر فقط مربوط به حضرت مهدی علیه السلام و برخی از پیامبران می باشد.

۲-۶ در متن داستان آمده است: خمس بر تمام شیعیان حلال است و پرداخت آن واجب نیست. این نظریه نیز قابل قبول نیست؛ چون خلاف نظر مشهور فقهای اسلام است و دلیلی هم بر آن وجود ندارد.

۲-۷. متن داستان بر وجود همسر و اولاد برای حضرت دلالت می کند. این نظریه را بزرگانی، چون مفید، بیاضی و طبرسی نپذیرفته و روایاتی که اولاد را برای حضرت ثابت می کنند، از نظر سند رد کرده اند. همچنین روایاتی بر خلاف آن داریم که به چند نمونه اشاره می شود:

الف. علی بن حمزه به حضرت امام رضا علیه السلام عرض کرد: از پدران شما روایت است که هیچ امامی فوت نمی کند، تا اینکه فرزند خود را ببیند. حضرت امام

رضا علیه السلام فرمود: آیا قید کرده‌اید که «غیر از قائم»^۱.
 ب. حضرت امام رضا علیه السلام فرمود: امام صادق علیه السلام
 می‌فرماید: «هیچ امامی نیست، مگر اینکه پس از او
 فرزندی (جانشین) است؛ غیر از امامی که حسین بن
 علی علیه السلام بر او از قبر بیرون می‌آید. پس آن امام فرزند
 نخواهد داشت»^۲. جهت مطالعه بیشتر در این موضوع،
 می‌توان به کتاب‌های مفصل رجوع کرد.^۳

بررسی تاریخ روایت علی بن فاضل

ناقل این حکایت مدعی است که در سال ۶۹۹ هـ. ق.
 خبر را از شخصی شنیده است و برای اطمینان خود به
 نزد علی بن فاضل رفته است تا بدون واسطه خبر را از او
 بشنود.

فرض می‌کنیم که این ملاقات صورت پذیرفته و
 فضل بن علی با علی بن فاضل ملاقات کرده است.
 بنابراین باید سفر علی بن فاضل به اندلس در حدود
 پایان قرن ششم هـ. ق صورت گرفته باشد؛ چون واقعه
 مذکور در زمان تحصیل علی بن فاضل بوده است و او به
 طور معمول، با گذشت چندین سال، این واقعه را برای
 دیگران نقل نموده است.^۴

۱. اثبات الوصیة، ص ۲۰۱.

۲. طوسی، القیة، ص ۱۳۴ و ۱۳۵؛ طبری، دلائل الامامة، ص ۱۳۰ و ۱۳۱.

۳. جزیره خضرا افسانه یا واقعیت، (ترجمه طریقه دار).

۴. فصلنامه انتظار، شماره ۲، ص ۱۰۹ «بررسی افسانه جزیره خضرا»، مجتبی کلباسی.

حال این سؤال مطرح است: چرا فضل بن علی پس از ملاقات، این حکایت را نقل نکرده و با فاصله زمانی طولانی نقل نموده است؟! این خود می‌تواند بر اعتبار این حکایت لطمه وارد سازد.

دو. حکایت انباری

۱. اشکالات سندی

داستان انباری فاقد هر گونه استناد است؛ چون صاحب کتاب التعازی^۱ آن را نقل نکرده است؛ بلکه استنساخ کننده نامعلومی آن را در پایان کتاب التعازی افزوده است که از اساس معلوم نیست این خبر را از کجا و چه کسی شنیده است.

همچنین اشخاص مذکور در سند، شناخته شده نیستند و در کتاب‌های رجال شیعه، ذکری از آنان به میان نیامده است. شخصی که ناقل خبر است، مجهول است. فقط بیان شده است که او شخصی مسیحی بوده است.^۲

۲. اشکالات متنی

از متن حکایت این طور استفاده می‌گردد که یک تاجر

---

۱. این کتاب تألیف محمدبن علوی است که مرحوم آقا بزرگ تهرانی در الذریعة، ج ۵، ص ۱۰۶ آورده است.
۲. برای بررسی بیشتر ر.ک: فصلنامه انتظار، ج ۴، ص ۱۶۵، «بررسی افسانه جزیره خضرا».

مسیحی با تعدادی افراد یهودی و اهل سنت، به زیارت
 نایب حضرت صاحب الامر علیه السلام مشرف می‌شوند.

چگونه ممکن است که صدها مسلمان شیعه و عالم با
 تقوا و عاشق امام زمان علیه السلام به چنین افتخاری نائل
 نشده‌اند؛ ولی این جماعت چنین سعادت داشته‌اند.

نکته دیگری که قابل توجه است، اینکه: در متن
 داستان از شهرهایی نام برده شده که در منابع جغرافیایی
 معتبر و قدیمی (مانند معجم البلدان) نامی از آنها برده
 نشده است. در حالی که در این دو منبع، اسامی
 روستاهای دور افتاده از قلم نیفتاده است؛ چگونه ممکن
 است که از جزیره با این عظمت ذکری نشده باشد؟

نکته آخر اینکه: در متن حکایت آمده است: فرزند امام
 زمان علیه السلام از یهود و نصارا جزیه گرفت؛ ولی اموال اهل
 سنت را مصادره کرد. باید از قهرمان داستان پرسید: این
 حکم با کدام سیره و سنت مطابقت دارد؟

در پایانی گفتنی است که برخی از نویسندگان^۱ تلاش
 دارند که جزیره خضرا را با مثلث برمودا^۲ تطبیق دهند؛
 غافل از اینکه:

۱. وجود مثلث برمودا، بر فرض صحت آن، نمی‌تواند
 دلیل بر صحت داستان جزیره خضرا و وجود آن باشد.

۲. در حکایت جزیره خضرا بیان شده بود که

کشتی‌های دشمنان امام زمان علیه السلام وقتی داخل آب‌های

۱. ناجی نجار، جزیره خضرا و تحقیقی پیرامون مثلث برمودا.
 ۲. مثلث برمودا، از قدیمی‌ترین مستعمرات انگلستان است و رأس آن جزایر برمودا و
 قاعده آن ایالات متحده آمریکا و اضلاع آن کشورهای کوبا، هائیتی، دومینیکن و
 جامائیکا می‌باشد. (فصلنامه انتظار، شماره ۳).

سفید اطراف جزیره شوند، نابود می‌گردند؛ ولی عده زیادی به مثلث برمودا رفته و به سلامت باز گشته‌اند و تنها عده اندکی دچار مشکل شده‌اند.

۳. جزیره خضرا - بنا بر قرآینی که در داستان نقل شده - در دریای مدیترانه واقع است؛ ولی مثلث برمودا در اقیانوس اطلس است.

۴. اتفاق‌های مثلث برمودا، ساخته رسانه‌های غربی و افسانه سازان است و مطالبی از قبیل اینکه هر کسی به آنجا وارد شود، از بین خواهد رفت و اینکه عده زیادی رفته‌اند و باز نگشته‌اند؛ همه اینها با چهره واقعی امام زمان علیه السلام ناسازگار است! بر فرض که چنین جزیره‌ای وجود داشته باشد، نمی‌توان آن را با امام زمان علیه السلام مرتبط دانست.

نتیجه

آنچه که وجود جزیره خضرا را ثابت می‌کرد، دو حکایت است که مورد نقد و بررسی قرار گرفت و ثابت شد که هر دو حکایت از لحاظ سندی، متنی و تاریخی دارای اشکالاتی است.^۱

۱. علاقه‌مندان می‌توانند جهت مطالعه بیشتر به کتاب‌ها و منابع ذیل مراجعه کنند:
الف. علامه شوشتری، سید جعفر مرتضی عاملی، ابراهیم امینی، جزیره خضرا، افسانه یا واقعیت، ترجمه: ابوالفضل طریقه‌دار.

ب. غلامرضا نظری، جزیره خضرا، تحریفی در تاریخ شیعه.

ج. سید جعفر مرتضی عاملی، جزیره خضرا، در ترازوی نقد، ترجمه: سپهری.

د. فصلنامه انتظار، «بررسی افسانه جزیره خضرا»، مجتبی کلباسی، شماره‌های ۱، ۲، ۳ و ۴.

سه. طول عمر (دکتر محمد تقی آیت اللهی)

پرسش. آیا به لحاظ علمی امکان طول عمر انسانی تا این اندازه هست یا نه؟

پاسخ. گرچه پاسخ به این سؤال به تفصیل زیادی نیاز دارد و از جنبه‌های مختلف قابل بررسی است؛ لکن با توجه به چند علم جدید - که اساس پژوهش‌های علمی را در علوم بهداشتی و پزشکی تشکیل می‌دهد - به اختصار به پاسخ این سؤال می‌پردازیم. البته این پاسخ صرفاً طرح موضوع است و نیاز به مدل‌سازی و محاسبات بیشتر و فرآیند پژوهشی جامع‌تری دارد که نویسندگان آن را در اولویت پژوهشی خود قرار داده و به طرح و نقد آن در محافل علمی تخصصی خواهد پرداخت تا به پاسخ جامع‌تر و عمومی‌تر آنها دست یابد.

۱. دانش اپیدمیولوژی و آمار زیستی با هم بنیاد کمی را در پژوهش‌های بهداشتی و پزشکی تشکیل می‌دهند. اپیدمیولوژی به صورت‌های گوناگون تعریف شده است^۱ و^۲؛ ولی در تمام تعاریف به عنوان مؤلفه‌های اساسی جمع‌آوری و استفاده از داده‌های جمعیتی و یا گروهی را در بر گرفته است. محدوده اپیدمیولوژی هم مشاهدات و هم آزمایش‌ها را در بر می‌گیرد. اصول پژوهش‌های اپیدمیولوژی تنها به اپیدمیولوژی محدود نمی‌شود؛ بلکه در واقع سایر شعبه‌های دانش که به سلامت و رفاه

۱. Gordis L (۱۹۹۶). Epidemiology. W.B.Savnders, Philadelphia.

۲. Last Jm (۱۹۹۵). A dictionary of Epidemiology. oxford University Press/New York.

انسان مربوط می‌گردد - از جمله، پژوهش خدمات بهداشتی، روان‌شناسی، جامعه‌شناسی و مردم‌شناسی - را شامل می‌شود.

بخشی از این دو علم به «تحلیل بقا» اختصاص دارد. این نظم علمی تاریخچه‌ای نسبتاً طولانی دارد که سوابق آن به قرن هفدهم میلادی بر می‌گردد. این علم توزیع زمان‌های زندگی را مطالعه می‌کند. به عبارت دیگر، در این علم زمان از یک پیشامد تا خاتمه آن بررسی می‌شود. حال اگر این پیشامد تولد باشد، خاتمه آن مرگ به حساب می‌آید و طول این مدت (عمر) موضوع مطالعه قرار می‌گیرد. از نظر ریاضی، توزیع بقا به صورت $S_i(t) = \exp(-A_i t)$ که در آن $A_i(t) = \int_0^t a_i(v) dv$ می‌باشد - ارائه می‌شود. به عبارت تفسیری، احتمال حیات تا زمان مشخصی از فرمول مذکور به دست می‌آید که تابع نمایه‌ای دارد و همیشه این احتمال مثبت است؛ یعنی، امکان زندگی تا زمان و سال خاصی وجود دارد. البته هر چه عمر افزایش یابد این احتمال کمتر می‌شود؛ اما هرگز به صفر مطلق نمی‌رسد^۱ و^۲ محاسبه‌پذیر است. و می‌توان با محاسبات علمی نشان داد که احتمال بقای یک فرد تا مثلاً ۱۲۰۰ سالگی چقدر است و مشاهده نمود که چند

۱. Collet D (۱۹۹۴). Modelling Survival Data in Medical Research Chapman and Hall / London.

۲. Hosmer Dw/Lemeshow S (۱۹۹۹). Applied Survival Analysis. Wiley/New York.

تن تا این سن می‌توانند زندگی کنند.

۲. مفهوم امید زندگی یکی از مهم‌ترین شاخص‌هایی است که از جدول عمر استخراج می‌شود. این شاخص از معیارهای مهم «توسعه یافتگی» در جوامع مختلف به شمار می‌آید. امید زندگی در سن مشخص، متوسط تعداد سال‌هایی است که فردی با آن سن مشخص زندگی خواهد کرد. اگر میزان‌های مرگ و میر جدول عمر، در مورد او اعمال شود، امید زندگی با قدرت مرگ و میر یا تابع خطر مرگ تعیین می‌گردد و در محدوده کامل سنی به کار می‌رود. امید زندگی با مدرن‌گرایی جوامع، به طور چشم‌گیری افزایش یافته است و از جامعه‌های غیر صنعتی از چهل سال به سطح هشتاد سال و بیشتر در جوامع توسعه یافته رسیده است^۱ و^۲. این امکان هم وجود دارد که متوسط عمر از این سطح هم فراتر رود. مفهوم آن این است که در چنین جوامعی، عمرهای متجاوز از صد سال هم بسیار دیده می‌شود. امید زندگی به عنوان ابزاری نیرومند در رابطه با جداول عمر چند سطحی یا چند حالتی به کار می‌رود. بدین ترتیب، می‌توان باور کرد که با توسعه یافتگی و کاربرد دانش، در صحنه زندگی و پیشگیری از حوادث و گسترش علمی و آگاهی‌های بهداشتی و تغییرات بنیادی در محیط، بتوان

۱. Pormar MKB, Maclin D(۱۹۹۵): Survival Analysis: a Practical Approach. Wiley/Chichester.

۲. Olshansky Sj, Carnes BA(۱۹۹۴). Demoyraphic Perspectives on human Senescence, Poplation and Development Review ۲۰/۵۷-۸۰.

به افزایش عمر انسان کمک کرد؛ چنان که شواهد و تجربیات علمی گواه بر آن است.

۳. با عنایت به این دو علم و نیز دانش جدید «جمعیت‌شناسی» - که جمعیت‌های انسانی را نسبت به اندازه، ساختار و دینامیسم آنها مطالعه می‌کند و فرآیند جمعیتی از دو جنبه اساسی شدت (کوانتم) و زمان (وقت) برخوردار است و این دو با روش‌های جدول عمر محاسبه می‌شوند^۱ - وجود عمری طولانی به درازی عمر حضرت ولی عصر علیه السلام امکان‌پذیر است. اساساً انسان برای عمری طولانی آفریده شده که خود با رفتارهای غیربهداشتی عمر خود را کوتاه می‌کند. نمونه روشن این رفتار غیربهداشتی را در مورد مبتلایان به سیگار می‌توان مشاهده کرد. محاسبات نشان می‌دهد که کشیدن هر نخ سیگار به طور متوسط ۵/۱۴ دقیقه از عمر شخص می‌کاهد.

به علاوه پدیده دیگری وجود دارد که از آن می‌توان به «استعداد عمر» نام نهاد. بر این اساس استعداد عمر افراد متفاوت است. در عین حال، هر کس در استعداد خود، برای زندگی قدرت تحرک نیز دارد و پدیده عمر - گرچه دارای مهلتی است که از آن به اجل تعبیر می‌شود - اما این جنبه ایستا نبوده و پویا است و خدای بزرگ تدبیر عمر را در اختیار بشر قرار داده و تقدیر آن را در

۱. Timeus Im(۲۰۰۰): Demography. In Encyclopedia of Epidemiologic Methods. Prae-۲۰۰.

ذات اقدس خویش نهاده است.

امام زمان علیه السلام هم عالم کامل و هم عامل به قوانین و پدیده‌های الهی است و این دو در سایه تقدیر الهی زندگی فطری را پدید آورده و دیر زیستی و سالم زیستی را به همراه داشته است. به ویژه آن که او آزاده تمام نما است و توجه به همین امر نشان می‌دهد که امید زندگی در دوران حاکمیت و ظهور آن حضرت، به حد اعلای خود می‌رسد و آن حضرت سن طبیعی خود را می‌گذرانند و از فضولات زندگی به دورند و این نکته عامل مهمی در دیر زیستی آن حضرت بوده است. در عین حال، این امر منافاتی با تسلیم در برابر اراده الهی - که عمر طولانی برای حضرتش مقرر ساخته - ندارد.

چند سایت مهدویت:

WWW.Imammahdi-s.com

پایگاه اطلاع رسانی بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود علیه السلام و مرکز تخصصی مهدویت در بر دارنده جامع منابع مهدویت (بیش از ۳۳۰۰ عنوان کتاب و مقاله) اخبار مهدویت، میزگرد، آوای انتظار، مسابقه، فصلنامه علمی تخصصی انتظار، مهدیه، پرسش و پاسخ و مرکز آموزش و پژوهش مجازی مهدویت و...

پایگاه اطلاع رسانی مؤسسه فرهنگی انتظار نور

WWW.monjee.org

در بر دارنده گفتمان مهدویت، پرسش و پاسخ، کتاب شناسی، کتابخانه، نگارخانه و بسیاری مطالب دیگر
پایگاه اطلاع رسانی موعود

WWW.mouood.org

حاوی مجلات موعود، موعود جوان، پرسش و پاسخ، مقالات برترین های سایت و مطالب خوب و جذاب دیگر.

هند کتاب مهدویت:

الف) پیش دبستانی

سلام امام خوب ما

محسن خمسه‌ای، عباس صابریان؛ ناشر مه‌ام، تهران

امام زمان من کیه

سروده: علی عباسی؛ ناشر منتظران ظهور

بوی نرگس

سروده: مهدی وحیدی صدر

لبخند خورشید

سروده: مهدی وحیدی صدر

مرد آسمانی

سروده: مهدی وحیدی صدر

ب) ابتدایی

خورشید پنهان

حسین صالح

بعد از آن صدای آسمانی

مصطفی رحماندوست؛ به کوشش مؤسسه فرهنگی

انتظار نور؛ بوستان کتاب، قم

خورشید می‌خندد

افسانه شعبان نژاد؛ بوستان کتاب، قم

می‌لاد آفتاب

زهره مسجد جامع، سیمای فرهنگی، تهران

ج) راهنمایی

و آن که دیرتر آمد

الهه بخشی، مسجد مقدس جمکران
 صبح امید
 جواد محدثی به کوشش مؤسسه فرهنگی انتظار نور،
 بوستان کتاب قم
 غریبه آشنا
 احمد پهلوانیان، بوستان کتاب قم
 سرود سرخ انار
 الهه بهشتی، مسجد مقدس جمکران
 اولین شب بهار
 محمدتقی اختیاری، ناشر: مدرسه
 آن سواران سیاه پوش
 مجید ملامحمدی، عروج اندیشه

د) دبیرستان و عمومی

انقلاب جهانی حضرت مهدی علیه السلام، آیت الله مکارم
 شیرازی، هدف
 نوید امن و امان، آیت الله صافی گلپایگانی، انتشارات
 حضرت معصومه
 دادگستر جهان، آیت الله امینی، شفق
 امام مهدی از ولادت تا ظهور، آیت الله سید
 محمدکاظم قزوینی، ترجمه دکتر حسین فریدونی، آفاق
 فرهنگنامه مهدویت، خدامراد سلیمیان، بنیاد فرهنگی
 حضرت مهدی موعود علیه السلام
 یکصد پرسش و پاسخ پیرامون امام زمان علیه السلام،
 علیرضا رجایی تهرانی، نبوغ

هـ) دانشگاهی و حوزوی

در انتظار ققنوس، سید ثامر العمیدی، ترجمه و تحقیق
مهدی علیزاده، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی
تاریخ عصر غیبت، پورسید آقایی، جباری، عاشوری،
حکیم؛ مرکز جهانی علوم اسلامی
تاریخ سیاسی امام دوازدهم، دکتر جاسم حسین،
ترجمه دکتر محمدتقی آیت‌اللهی؛ ناشر امیرکبیر، تهران
فصلنامه علمی تخصصی انتظار؛ مرکز تخصصی
مهدویت

و) منابع

الغیة، نعمانی(ره)

الغیة، شیخ طوسی(ره)

کمال‌الدین و اتمام النعمة، شیخ صدوق(ره)

معجم احادیث الامام المهدی، زیر نظر: علی کورانی و...

گردآورنده مؤسسه المعارف الاسلامیه، در ۵ جلد.

طرح‌های پیشنهادی

اجرای مسابقه

ویژه کودکان و نوجوانان

محمد یوسفیان

طرح‌های پیشنهادی

اجرای مسابقه

ویژه کودکان و نوجوانان

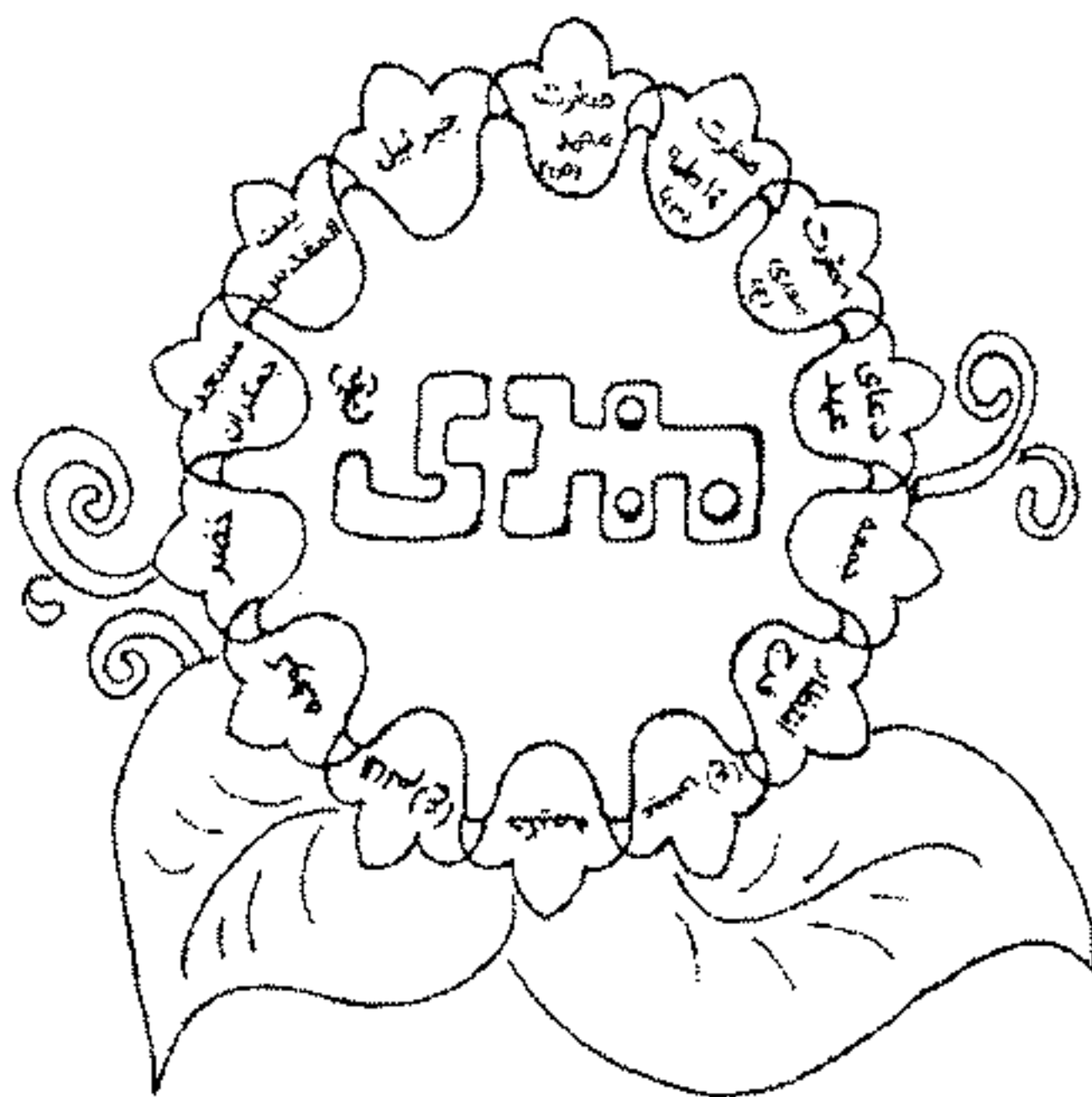
محمد یوسفیان

مسابقه چهارده گلبری

جواب سؤالات را در گلبرگ‌ها پیدا کنید و جلوی آن
یادداشت کنید.

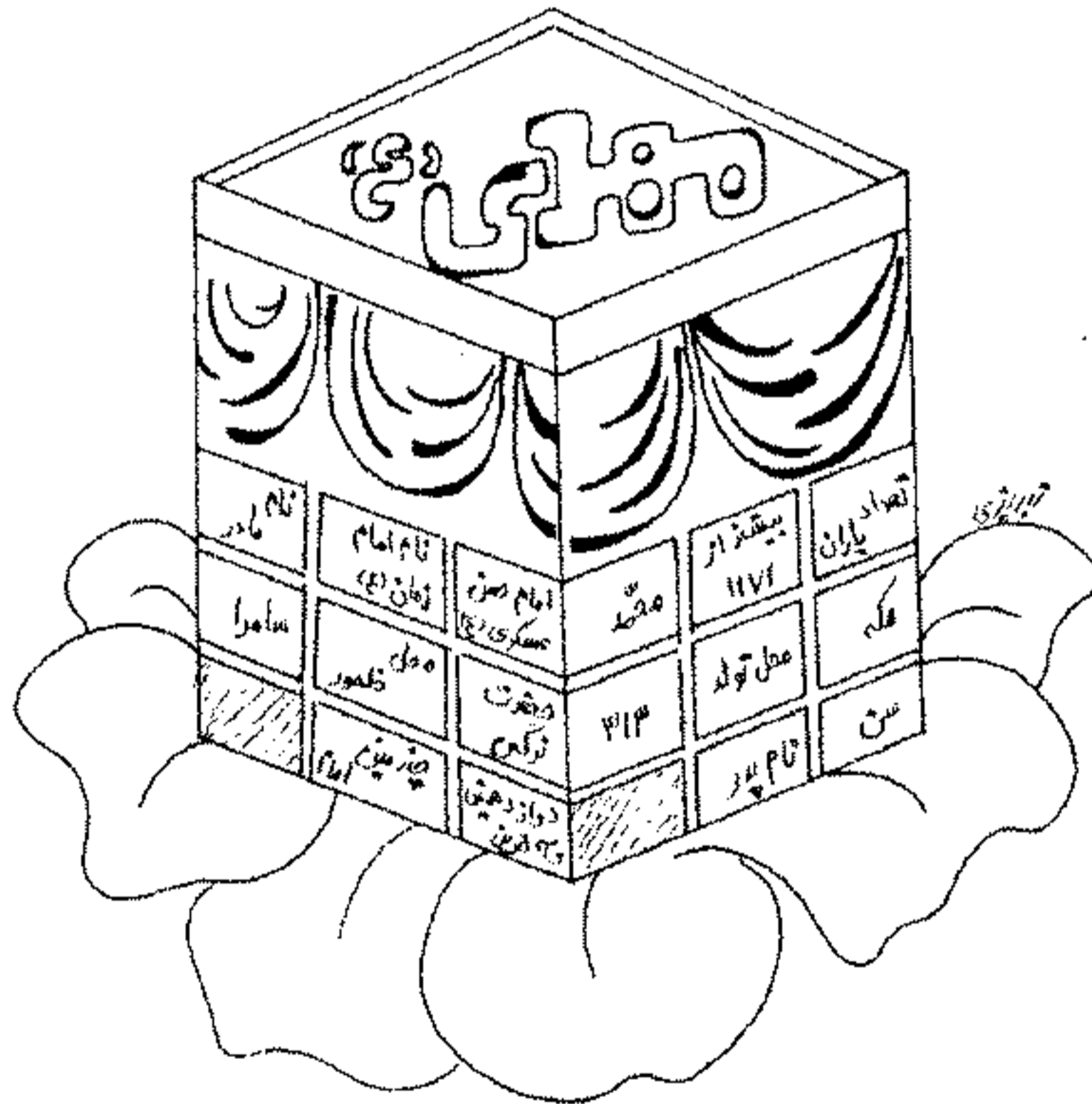
- ۱ . یکی از مکان‌های متعلق به امام زمان علیه السلام؟
- ۲ . روزی که احتمال ظهور امام زمان علیه السلام در آن
بیشتر است؟
- ۳ . دعایی که هر صبح برای امام زمان علیه السلام خوانده
می‌شود؟
- ۴ . بهترین اعمال نزد خداوند؟
- ۵ . عمه امام حسن عسکری علیه السلام که هنگام تولد امام
زمان علیه السلام حضور داشت؟
- ۶ . پیامبری که در عصر ظهور به امام زمان علیه السلام در
نماز اقتدا می‌کند؟
- ۷ . مرکز حکومت امام زمان علیه السلام در عصر ظهور؟

- ۸ . مکانی که پیامبر فرود آمده از آسمان به امام زمان علیه السلام اقتدا می کند؟
- ۹ . اولین کسی که با امام زمان علیه السلام بیعت می کند؟
- ۱۰ . پیامبری که هم اکنون همراه امام زمان علیه السلام است؟
- ۱۱ . اخلاق امام زمان علیه السلام همانند کدام یک از معصومین علیهم السلام است؟
- ۱۲ . آنکه جهان را پر از عدل و داد می کند؟
- ۱۳ . یکی از لقبهای امام زمان علیه السلام که هنگام شنیدن می ایستیم؟
- ۱۴ . امام زمان علیه السلام چه کسی را به عنوان الگو و اسوه خود معرفی کردند؟

مسابقه مرم یار

در خانه کعبه مطالبی در مورد امام زمان عجل الله فرجه نوشته شده است که دو به دو مربوط به هم هستند آنها را پیدا و رنگ کنید.

مسابقه جدول غیبت کبری

۱. غیبت امام زمان علیه السلام تشبیه شده است به خورشید پشت...
۲. امام زمان علیه السلام همانند کدام پیامبر از طرف خداوند خلیفه روی زمین است؟
۳. اولین نائب امام زمان علیه السلام در دوره غیبت صغری
۴. نام ... امام زمان علیه السلام در دوره ظهور براق است همان که پیامبر صلی الله علیه و آله در شب معراج بر آن نشست.
۵. غیبت صغری امام زمان علیه السلام ۶۹ ... بود
۶. یکی از وظایف منتظران ... کردن برای سلامتی امام زمان علیه السلام است
۷. امام زمان علیه السلام همانند پیامبر صلی الله علیه و آله در جنگ بدر دارای ۳۱۳ ... هستند.
۸. یکی از مساجد متعلق به امام زمان علیه السلام که در عراق واقع شده است؟
۹. از القاب امام زمان علیه السلام ... الله است به معنای صورت خدا و چهره الهی
۱۰. در غیبت صغری ارتباط امام زمان علیه السلام با

مردم توسط ... خاصه و در غیبت کبری توسط ...
عامه انجام می‌گیرد.

۱۱ . یکی از القاب امام زمان علیه السلام ... روان در زمین
است (سوره ملک آیه ۳۰)

۱۲ . بعضی سعی کرده‌اند تولد امام زمان علیه السلام را ...
کنند.

۱۳ . زمانی که امام زمان علیه السلام قیام کند در ...
مسجدی خواهد ساخت که هزار در خواهد داشت
(پشت کوفه)

۱۴ . مکان ظهور امام زمان علیه السلام

۱۵ . نام امام زمان علیه السلام (بدون حرف آخر)

۱۶ . امامان علیهم السلام و امام زمان علیه السلام را به ... شب
چهارده تشبیه کرده‌اند.

۱۷ . در دعای ندبه امام زمان علیه السلام به بدر منیر
تشبیه شده یعنی ... فروزنده

۱۸ . تولد امام زمان علیه السلام در ... شعبان می‌باشد .

۱۹ . امام زمان علیه السلام با ... پیامبر صلوات الله علیه ظهور میکند.

